

1. INLEIDING

2. VERGUNNINGEN EN
BESTEMMINGSPLANNEN

3. GEDRAGSCODE RUIMTELIJKE
ONTWIKKELINGEN

4. GEDRAGSCODE BEHEER
GROENVOORZIENINGEN

5. BEHEER VAN GEGEVENIS

6. ONGANG MET CALAMITEITEN

7. AANBEVELINGEN

LITERATUUR

BIJLAGEN

LOGBOEK FLORA EN FAUNAGEGEVENIS

BIJLAGEN

BIJLAGE 1 BEGRIPPENLIJST

Beschermingszone: Een afgebakende zone rondom een belangrijke vaste locatie van een beschermde soort of gebied. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een vogelnest, holle boom met vleermuizen of een standplaats van een beschermde plant. De grootte van de beschermingszone is mede afhankelijk van de soort.

Bestendig beheer: Activiteiten die gericht zijn op de instandhouding van een bestaande situatie. Voorbeelden zijn het jaarlijks maaien van een wegberm in een bepaalde periode of het schoffelen van een heestervak.

Bestendig gebruik: Voortzetting van activiteiten die al langer in een bepaald begrensd gebied plaatsvinden. Voorbeelden zijn paardrijden, motorcrossen, picknickplaatsen.

Compenseren: maatregelen die erop gericht zijn de gunstige staat van instandhouding van een soort niet in het geding te laten komen. Er is pas noodzaak van compensatie, als leefgebiedfuncties (tijdelijk) onherstelbaar beschadigd of vernield zijn.

Horst: Nest van roofvogel.

Mitigeren: Maatregelen gericht op het voorkomen van negatieve gevolgen van een activiteit ten aanzien van de functionaliteit van de voortplantings- en/ of vaste rust- en verblijfplaatsen.

Natura 2000-gebied: Gebied dat deel uitmaakt van het Europese netwerk van beschermde natuurgebieden (Natura 2000).

Opdrachtnemer (ON): De partij die het werk uitvoert, bijvoorbeeld de eigen dienst of een aannemer.

Opdrachtgever (OG): Hieronder wordt de gemeente verstaan.

Plan van Aanpak 'Ontwerpfase': 'Model' Plan van Aanpak dat door de gemeente aan de opdrachtnemer wordt geleverd die vervolgens een project specifiek PvA 'uitvoeringsfase' opstelt.

Plan van Aanpak 'Uitvoeringsfase': Uitwerking van PvA 'ontwerpfase' waarin door opdrachtnemer project specifiek invulling wordt gegeven aan zorgvuldig handelen conform de gedragscode 'beheer groenvoorzieningen' en de gedragscode 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting'.

Permanente vaste rust- en verblijfplaatsen (PVRV): vaste rust- en verblijfplaatsen die permanent in gebruik zijn óf tijdelijk in gebruik zijn maar soorten wel elk jaar terugkeren naar dezelfde plaats.

Ruimtelijke ontwikkelingen: Het ondernemen van activiteiten die leiden tot functieverandering of uiterlijke verandering van een gebied. Voorbeelden zijn het kappen van bomen, aanleg van wegen, bouw van een huis.

Ter zake deskundige: een persoon die:

- op HBO, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie;
en/of
- op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten
en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau dat is aangesloten bij het netwerk Groene Bureaus;
en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied);
en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of – bescherming.

TRV (tijdelijke rust- en verblijfplaatsen): Deze soorten hebben geen vaste locaties maar verblijven veelal wel in concentratiegebieden. Hierbij kan gedacht worden aan winterrustgebieden van watervogels.

VRV-P (vaste rust- en verblijfplaatsen, permanent in gebruik): Dit zijn vaste rust- en verblijfplaatsen die het gehele jaar door in gebruik zijn. Voorbeelden zijn konijnenholen of een dassenburcht.

VRV-T (vaste rust- en verblijfplaatsen, tijdelijk in gebruik): Dit zijn vaste rust- en verblijfplaatsen die niet het gehele jaar in gebruik zijn, maar een bepaalde periode van het jaar. Voorbeelden zijn horsten van roofvogels of vleermuisbomen.

Zorgplicht: In de Flora- en faunawet is een zorgplicht opgenomen. Deze zorgplicht houdt in dat menselijk handelen geen nadelige gevolgen voor flora en fauna mag hebben. De zorgplicht geldt voor alle planten en dieren, beschermd of niet. In het geval van beschermde planten of dieren geldt de zorgplicht ook als er een ontheffing of vrijstelling is verleend. De zorgplicht voor dieren betekent niet dat er geen dieren mogen worden gedood, maar wel dat dit, indien noodzakelijk, met zo min mogelijk lijden gepaard gaat (zie ook bijlage 2).

Zorgvuldig handelen: Het betreft hier het handelen om aan de zorgplicht te voldoen.

BIJLAGE 2 FLORA- EN FAUNAWET, NADERE INFORMATIE

Achtergronden Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet (25 mei 1998) welke per 1 april 2002 is vastgesteld, heeft tot doel in het wild levende planten en dieren te beschermen met het oog op de instandhouding van soorten, inclusief belangrijke onderdelen van hun leefgebied. Welke soorten beschermd zijn, staat in de wet en in diverse besluiten en regelingen ter uitwerking daarvan. De als bedreigd beschouwde soorten zijn bijvoorbeeld opgenomen per soortengroep in de lijst *Besluit aanwijzing dier- en plantensoorten* (Besluit van 28 november 2000, houdende aanwijzing van dier- en plantensoorten ingevolge de Flora- en faunawet). De Flora- en faunawet is ontstaan uit verschillende Nederlandse soortbeschermingswetten en de soortbeschermingscomponent uit de Europese Habitatrichtlijn en de Europese Vogelrichtlijn. Deze Europese soortenbescherming heeft met de Flora- en faunawet dus een Nederlandse doorwerking gekregen.

De Flora- en faunawet gaat uit van het 'neen, tenzij' beginsel. Dit houdt in dat in beginsel alle schadelijke handelingen ten aanzien van beschermde dieren en planten verboden zijn. In de Flora- en Faunawet staat in artikel 1 t/m 18 beschreven dat de verstoring van bedreigde inheemse planten- en diersoorten verboden is. De verbodsbepalingen die mogelijk overtreden kunnen worden bij regulier beheer of bij ruimtelijke ingrepen zijn hieronder weergegeven. Bij verschillende werkzaamheden, vooral op het gebied van ruimtelijke ingrepen, zullen handelingen worden verricht die een overtreding van de verbodsbepalingen tot gevolg kunnen hebben.

Artikel 8. Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te onwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9. Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop te sporen.

Artikel 10. Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11. Het is verboden nesten, hollen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12. Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Artikel 13. Het is verboden inheemse en uitheemse beschermde plant- en diersoorten in- en uit te voeren, te verhandelen of in het bezit te hebben.

Slechts onder strikte voorwaarden zijn afwijkingen van de in de Flora- en faunawet omschreven verbodsbepalingen mogelijk. De Flora- en faunawet biedt hiervoor de

mogelijkheid tot het verkrijgen van een ontheffing voor het overtreden van verbodsbepalingen voor bepaalde handelingen. Daarnaast bestaat de mogelijkheid vrijstellingen te krijgen. In dat geval moet bij de uitvoering van werkzaamheden de gedragscode worden toegepast.

De zorgplicht is in de Flora- en faunawet gedefinieerd in artikel 2:

1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.
2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

De zorgplicht heeft een bredere invloed als de verbodsbepalingen:

- onder de zorgplicht worden alle in het wild levende planten en dieren beschermd, terwijl enkel de beschermde soorten binnen de verbodsbepalingen genoemd worden;
- de verbodsbepalingen zijn gekoppeld aan handelingen of maatregelen, terwijl de zorgplicht ook het achterwege laten van maatregelen omvat.

Schema vrijstellingen Flora- en faunawet.

Het is van belang te weten wanneer er sprake is van algemene zorgplicht, een vrijstelling van verbodsbepalingen, wanneer je nog met een gedragscode kunt werken en wanneer de ontheffingsaanvraag van toepassing is. In onderstaand figuur is weergegeven wanneer wat van toepassing is.

		Activiteit	
		bestendig beheer bestendig gebruik	Ruimtelijke ontwikkeling niet bestendig gebruik
Niet beschermde soorten		A	A
Tabel 1 soorten		V	V
Tabel 2 soorten		G	G
Vogels	Algemene soorten	G*	G*
	schaars	G*	G*
	zeldzaam	G*	G*
	niet jaarrond beschermd (categorie 5), maar inventarisatie gewenst	G*	G*
	jaarrond beschermd	G*	O
Tabel 3 soorten		G*	O

Legenda

A	Algemene zorgplicht
V	Vrijstelling, algemene zorgplicht
G	Gedragscode
G*	Gedragscode (beperking t.o.v. verontrusten)
O	Ontheffing

Indeling beschermde soorten uit vrijstellingsbesluit

Het *Besluit van 10 september 2004, houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen*, ook wel 'Vrijstellingsbesluit' of 'AMvB' art. 75' genoemd, onderscheidt drie categorieën beschermde soorten:

Tabel 1 - Algemeen beschermde soorten: algemene vrijstelling van ontheffingsplicht

Het betreft een aantal algemeen voorkomende planten- en diersoorten, waarvoor in beginsel een vrijstelling van de ontheffingsplicht geldt indien men voldoende algemene voorzorgsmaatregelen neemt.

Tabel 2 - Overige beschermde soorten: vrijstelling met gedragscode of ontheffing

Het betreft een aantal minder algemene, veelal zeldzame en/of bedreigde soorten waarvoor altijd een ontheffing vereist is voor schadelijke ingrepen, tenzij men werkt met behulp van een door de Minister van LNV goedgekeurde gedragscode. Er geldt alleen een vrijstelling als sprake is van bestendig beheer en onderhoud, bestendig gebruik, ruimtelijke ontwikkelingen en inrichtingen.

Tabel 3 - Streng beschermde soorten: vrijstelling met gedragscode of ontheffing

Het betreft zeldzame en veelal bedreigde soorten, welke zijn opgenomen in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en bijlage 1 van de AMvB. Voor ruimtelijke ontwikkelingen en inrichtingen geldt dat wanneer de streng beschermde soorten schade ondervinden van de werkzaamheden, altijd een ontheffing aangevraagd moet worden, er geldt dan geen vrijstelling met gedragscode. Een gedragscode is voor streng beschermde soorten derhalve niet van toepassing op werkzaamheden die vallen onder het begrip 'ruimtelijke ontwikkelingen en inrichtingen'.

Ongeacht de beschermingsstatus van de soort geldt altijd de algemene zorgplicht.

Vogels

De inheemse vogelsoorten van Nederland zijn niet in de tabellen opgenomen. Alle vogels in Nederland zijn in de Flora- en faunawet opgenomen als overige beschermde soort. Werkzaamheden of gebruik van ruimte waarbij vogels worden gedood of verontrust, of waardoor hun nesten, eieren of vaste rust- of verblijfplaatsen worden verstoord of vernietigd, zijn verboden. Voor werkzaamheden die zijn opgenomen in een gedragscode geldt een vrijstelling wanneer wordt gehandeld volgens die gedragscode. Voor alle andere werkzaamheden moet een ontheffing aangevraagd worden. Voor vogels geldt overigens dat vooral bij uitvoering van werkzaamheden in het broedseizoen (15 maart tot en met 15 juli) sprake zal zijn van verontrusting, doden of verstoren van nesten of vaste rust- of verblijfplaatsen.

De lijst met jaarrond beschermde soorten is in augustus 2009 aangepast. Op de volgende categorieën van de vaste nesten gelden de verbodsbepalingen van artikel 11 van de Flora- en faunawet het gehele seizoen.

1. Nesten die ook buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats.
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop.
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing.
4. Vogels die jaarlijks gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn om zelf een nest te bouwen.
5. Vogels die in deze categorie vallen zijn niet jaarrond beschermd, tenzij zwaarwegende feiten en ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen. Het gaat hier weliswaar om nesten van vogels die regelmatig terugkeren naar de plaats waar deze soorten het jaar daarvoor hebben gebroed of in de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats is verdwenen, zich elders te vestigen.

Vrijstelling van verbodsbepaling 10 (opzettelijk verontrusten) voor streng beschermde soorten (tabel 3) is voor bestendig gebruik en ruimtelijke ontwikkelingen en inrichtingen wettelijk gezien niet mogelijk. Het opzettelijk verontrusten van soorten ten behoeve van bestendig gebruik en ruimtelijke ontwikkelingen en inrichtingen is dus niet toegestaan.

Indeling werkzaamheden uit vrijstellingsbesluit

Het Vrijstellingsbesluit bevat vrijstellingen voor de volgende drie categorieën van werkzaamheden:

- Bestendig beheer en onderhoud
- Bestendig gebruik
- Ruimtelijke ontwikkelingen en inrichtingen

Voor werkzaamheden die niet binnen één van de bovenstaande categorieën vallen, moet ontheffing aangevraagd worden, tenzij men in staat is om het werk uit te voeren zonder dat schadelijke effecten optreden voor overige (tabel 2) of streng (tabel 3) beschermde soorten op de bewuste locatie.

Meest actuele tabellen beschermde soorten Flora- en faunawet

Lijst jaarrond beschermde vogelnesten

soort	flora en fauna	rode lijst	vogel	bron	Categorie vaste nesten
steenuil	overige	x			1
gierzwaluw	overige				2
huismus	overige	x			2
roek	overige				2
grote gele kwikstaart	overige		x		3
kerkuil	overige				3
oehoe	overige		x		3
ooievaar	overige		x		3
slechtvalk	overige				3
boomvalk	overige				4
buizerd	overige				4
havik	overige		x		4
ransuil	overige		x		4
sperwer	overige		x		4
wespendief	overige		x		4
zwarte wouw	overige				4
blauwe reiger	overige				5
boerenzwaluw	overige				5
bonte vliegenvanger	overige				5
boomklever	overige				5
boomkruiper	overige		x		5
bosuil	overige		x		5
brilduiker	overige	x			5
draaihals	overige				5
eidereend	overige				5
ekster	overige				5
gekraagde roodstaart	overige				5
glanskop	overige				5
grauwe vliegenvanger	overige	x			5
groene specht	overige	x	x		5
grote bonte specht	overige		x		5
hop	overige		x		5
huiszwaluw	overige		x		5
ijsvogel	overige				5
kleine bonte specht	overige				5
kleine vliegenvanger	overige				5
koolmees	overige				5
kortsnavelboomkruiper	overige	x			5
oeverzwaluw	overige				5
pimpelmees	overige				5
raaf	overige	x	x		5
ruigpootuil	overige				5
spreeuw	overige				5
tapuit	overige	x			5
torenvalk	overige		x		5
zeearend	overige				5
zwarte kraai	overige				5
zwarte mees	overige				5
zwarte roodstaart	overige				5
zwarte specht	overige				5

beschermde soort waarvoor op basis van artikel 75.4 een vrijstelling geldt van artikel 8 t/m 12 of een ontheffing nodig is met lichte toets (tabel 1)

Soort is genoemd bij bijlage 4 van "Regeling vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en faunawet". Voor reguliere werkzaamheden of ruimtelijke ontwikkelingen geldt voor deze soort een vrijstelling van het verbod om planten te plukken, dieren te doden, te verontrusten of hun vaste rust- of verblijfplaats te vernielen. In de brochure "Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten!" kunt u hierover meer lezen. Bij een aanvraag voor een ontheffing voor deze soort geldt de lichte toets. Deze toets houdt in dat de werkzaamheden het voortbestaan van de soort niet in gevaar mogen brengen. Een ontheffingformulier kunt u opvragen bij Het LNV-Loket: 0800-2233322 of www.hetlnvloket.nl (zoeken op `bedrijfstukken, natuurbeheer`)

Standaardnaam

<u>Nederlandse naam</u>	<u>Wetenschappelijke naam</u>
Aardaker	<i>Lathyrus tuberosus</i>
Aardmuis	<i>Microtus agrestis</i>
Akkerklokje	<i>Campanula rapunculoides</i>
Behaarde bosmier	<i>Formica rufa</i>
Bosmuis	<i>Apodemus sylvaticus</i>
Brede wespenorchis	<i>Epipactis helleborine</i>
Breed klokje	<i>Campanula latifolia</i>
Bruine kikker	<i>Rana temporaria</i> ssp. <i>temporaria</i>
Bunzing	<i>Mustela putorius</i> ssp. <i>putorius</i>
Dwergmuis	<i>Micromys minutus</i>
Dwergspitsmuis	<i>Sorex minutus</i>
Egel	<i>Erinaceus europaeus</i> ssp. <i>europaeus</i>
Gewone bosspitsmuis	<i>Sorex araneus</i>
Gewone dotterbloem	<i>Caltha palustris</i> ssp. <i>palustris</i>
Gewone pad	<i>Bufo bufo</i> ssp. <i>bufo</i>
Gewone vogelmelk	<i>Ornithogalum umbellatum</i>
Grasklokje	<i>Campanula rotundifolia</i>
Grote kaardebol	<i>Dipsacus fullonum</i>
Haas	<i>Lepus europaeus</i>
Hermelijn	<i>Mustela erminea</i> ssp. <i>aestiva</i>
Huisspitsmuis	<i>Crocidura russula</i> ssp. <i>russula</i>
Kale bosmier	<i>Formica polyctena</i>
Kleine maagdenpalm	<i>Vinca minor</i>
Kleine watersalamander	<i>Triturus vulgaris</i> ssp. <i>vulgaris</i>
Knikkende vogelmelk	<i>Ornithogalum nutans</i>
Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i> ssp. <i>cuniculus</i>
Koningsvaren	<i>Osmunda regalis</i>
Meerkikker	<i>Rana ridibunda</i>

Middelste groene kikker	<i>Rana esculenta</i>
Ondergrondse woelmuis	<i>Microtus subterraneus</i>
Ree	<i>Capreolus capreolus</i> ssp. <i>capreolus</i>
Rosse woelmuis	<i>Clethrionomys glareolus</i>
Slanke sleutelbloem	<i>Primula elatior</i>
Stronkmier	<i>Formica truncorum</i>
Tweekleurige bosspitsmuis	<i>Sorex coronatus</i> ssp. <i>coronatus</i>
Veldmuis	<i>Microtus arvalis</i>
Vos	<i>Vulpes vulpes</i>
Wezel	<i>Mustela nivalis</i> ssp. <i>vulgaris</i>
Wijngaardslak	<i>Helix pomatia</i>
Woelrat	<i>Arvicola terrestris</i>
Zwanenbloem	<i>Butomus umbellatus</i>
Zwartrugbosmier	<i>Formica pratensis</i>

beschermde soort waarvoor op basis van artikel 75.4 een vrijstelling met gedragscode geldt van artikel 8 t/m 12 of een ontheffing nodig is met lichte toets (tabel 2)

Voor reguliere werkzaamheden of ruimtelijke ontwikkelingen geldt voor deze soort een vrijstelling van het verbod om planten te plukken, dieren te doden, te verontrusten of hun vaste rust- of verblijfplaats te vernielen op voorwaarde dat gehandeld wordt conform een goedgekeurde gedragscode. In een gedragscode staat hoe bij werkzaamheden schade aan beschermde dieren en planten voorkomen wordt of tot een minimum beperkt. De gedragscode geeft invulling aan "zorgvuldig handelen". In de brochure "Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten!" kunt u hierover meer lezen. Bij een aanvraag voor een ontheffing voor deze soort geldt de lichte toets. Deze toets houdt in dat de werkzaamheden het voortbestaan van de soort niet in gevaar mogen brengen. Een ontheffingformulier kunt u opvragen bij Het LNV-Loket: 0800-2233322 of www.hetlnvloket.nl (zoeken op `bedrijfstakingen, natuurbeheer`)

Standaardnaam

<u>Nederlandse naam</u>	<u>Wetenschappelijke naam</u>
Aangebrande orchis	<i>Orchis ustulata</i>
Aapjesorchis	<i>Orchis simia</i>
Adderzeenaald	<i>Entelurus aequoraesus</i>
Alpenwatersalamander	<i>Triturus alpestris</i> ssp. <i>alpestris</i>
Baillon's lipvis	<i>Crenilabrus bailloui</i>
Beenbreek	<i>Narthecium ossifragum</i>
Bergklokje	<i>Campanula rhomboidalis</i>
Bergnachtorchis	<i>Platanthera chlorantha</i>
Bermpje	<i>Barbatula barbatulus</i>
Bijenorchis	<i>Ophrys apifera</i>
Blaasvaren	<i>Cystopteris fragilis</i>
Blauwe haai	<i>Prionace glauca</i>
Blauwe zeedistel	<i>Eryngium maritimum</i>
Blauwkeeltje	<i>Helicolenus dactylopterus</i>
Bleek bosvogeltje	<i>Cephalanthera damasonium</i>
Blonde rog	<i>Raja brachyura</i>
Bokkenorchis	<i>Himantoglossum hircinum</i>
Bokvis	<i>Boops boops</i>
Bosorchis	<i>Dactylorhiza fuchsii</i>
Botervis	<i>Pholis gunnulus</i>
Braam	<i>Brama brama</i>
Brakwatergrondel	<i>Pomatoschistus microps</i>
Brede orchis	<i>Dactylorhiza majalis</i> ssp. <i>majalis</i>
Bruinrode wespenorchis	<i>Epipactis atrorubens</i>
Damhert	<i>Dama dama</i>
Daslook	<i>Allium ursinum</i>
Dennenorchis	<i>Goodyera repens</i>

Dikkopje	<i>Pomatoschistus minutus</i>
Dikrugtong	<i>Microchirus variegatus</i>
Driedradige meun	<i>Gaidropsurus vulgaris</i>
Duitse gentiaan	<i>Gentianella germanica</i>
Dwergbolk	<i>Trisopterus minutus</i>
Dwergbot	<i>Phrynorhombus norvegicus</i>
Edelhert	<i>Cervus elaphus</i>
Eekhoorn	<i>Sciurus vulgaris</i>
Engelse poon	<i>Aspitrigla cuculus</i>
Evervis	<i>Capros aper</i>
Franjegentiaan	<i>Gentianella ciliata</i>
Franse tong	<i>Solea lascaris</i>
Gaffelmakreel	<i>Trachinotus ovatus</i>
Geelgroene wespenorchis	<i>Epipactis muelleri</i>
Gehoornde slijmvis	<i>Parablennius gattorugine</i>
Gele helmblom	<i>Pseudofumaria lutea</i>
Gemarmerde sidderrog	<i>Torpedo marmorata</i>
Gestreepte bokvis	<i>Sarpa salpa</i>
Gestreepte lipvis	<i>Labrus bimaculatus</i>
Gestreepte poon	<i>Trigloporus lastoviza</i>
Gevlekte gladde haai	<i>Mustelus asterias</i>
Gevlekte griet	<i>Zeugopterus punctatus</i>
Gevlekte lipvis	<i>Labrus bergylta</i>
Gevlekte orchis	<i>Dactylorhiza maculata [s.s.]</i>
Gevlekte pitvis	<i>Callionymus maculatus</i>
Giebel	<i>Carassius gibelio</i>
Glasgrondel	<i>Aphia minuta</i>
Golfrog	<i>Raja undulata</i>
Goudharder	<i>Liza aurata</i>
Grijze zeehond	<i>Halichoerus grypus ssp. grypus</i>
Groene nachtorchis	<i>Coeloglossum viride</i>
Groene zeedonderpad	<i>Taurulus bubalis</i>
Groenlandse haai	<i>Somniosus microcephalus</i>
Groensteel	<i>Asplenium viride</i>
Grote bosmuis	<i>Apodemus flavicollis</i>
Grote keverorchis	<i>Listera ovata</i>
Grote koornaarvis	<i>Atherina presbyter</i>
Grote muggenorchis	<i>Gymnadenia conopsea</i>
Grote zeenaald	<i>Syngnathus acus</i>
Gulden sleutelbloem	<i>Primula veris</i>
Harlekijn	<i>Orchis morio</i>
Harnasmannetje	<i>Agonus cataphractus</i>
Herfstschroeforchis	<i>Spiranthes spiralis</i>
Herfsttijloos	<i>Colchicum autumnale</i>

Hondshaai	<i>Scyliorhinus canicula</i>
Hondskruid	<i>Anacamptis pyramidalis</i>
Honingorchis	<i>Herminium monorchis</i>
IJslandse bandvis	<i>Lumpenus lampretaeformis</i>
Jeneverbes	<i>Juniperus communis</i>
Kathaai	<i>Scyliorhinus stellaris</i>
Klapmuts	<i>Cystophora cristata</i>
Klein glaskruid	<i>Parietaria judaica</i>
Kleine keverorchis	<i>Listera cordata</i>
Kleine modderkruiper	<i>Cobitis taenia</i>
Kleine pieterman	<i>Echiichthys vipera</i>
Kleine roodbaars	<i>Sebastes viviparus</i>
Kleine slakdolf	<i>Liparis montagui</i>
Kleine wormzeenaald	<i>Nerophis lumbriciformis</i>
Kleine zeenaald	<i>Syngnathus rostellatus</i>
Kleine zilversmelt	<i>Argentina sphyraena</i>
Kleine zonnedauw	<i>Drosera intermedia</i>
Kleinoogrog	<i>Raja microocellata</i>
Kleinst waterhoen	<i>Porzana pusilla ssp. intermedia</i>
Kleurige grondel	<i>Pomatoschistus pictus</i>
Kliplipvis	<i>Ctenolabrus rupestris</i>
Klokjesgentiaan	<i>Gentiana pneumonanthe</i>
Kluwenklokje	<i>Campanula glomerata</i>
Koekoeksrog	<i>Raja naevus</i>
Koraalwortel	<i>Corallorhiza trifida</i>
Kristalgrondel	<i>Crystallogobius linearis</i>
Kruisbladgentiaan	<i>Gentiana cruciata</i>
Lange ereprijs	<i>Veronica longifolia</i>
Lange zonnedauw	<i>Drosera longifolia</i>
Lichtend sprotje	<i>Maurolicus muelleri</i>
Lozano's grondel	<i>Pomatoschistus lozanoi</i>
Maanvis	<i>Mola mola</i>
Makreelgeep	<i>Scomberesox saurus</i>
Mannetjesorchis	<i>Orchis mascula</i>
Maretak	<i>Viscum album</i>
Marmergroundel	<i>Proterorhinus marmoratus</i>
Meerval	<i>Silurus glanis</i>
Moerasparelmoervlinder	<i>Euphydryas aurinia ssp. aurinia</i>
Moeraswespenorchis	<i>Epipactis palustris</i>
Murray's zeedonderpad	<i>Triglops murrayi</i>
Muurbloem	<i>Erysimum cheiri</i>
Noorse grondel	<i>Pomatoschistus norvegicus</i>
Noorse meun	<i>Ciliata septentrionalis</i>
Ombervis	<i>Argyrosomus regius</i>

Paganelgrondel	Gobius paganellus
Parelvís	Echiodon drummondi
Parnassia	Parnassia palustris
Pijlscheefkelk	Arabis hirsuta ssp. sagittata
Pitvis	Callionymus lyra
Poppenorchis	Aceras anthropophorum
Prachtklokje	Campanula persicifolia
Purperorchis	Orchis purpurea
Rapunzelklokje	Campanula rapunculus
Rasterpitvis	Callionymus reticulatus
Rechte driehoeksvaren	Gymnocarpium robertianum
Reuzenhaai	Cetorhinus maximus
Rietorchis	Dactylorhiza majalis ssp. praetermissa
Ringelrob	Phoca hispida ssp. hispida
Rivierdonderpad	Cottus gobio
Rivierkreeft	Astacus astacus
Rode zeebrasem	Pagellus bogaraveo
Ronde zonnedauw	Drosera rotundifolia
Rood bosvogeltje	Cephalanthera rubra
Ruig klokje	Campanula trachelium
Schorpioengrondel	Lebetus scorpioides
Schubvaren	Ceterach officinarum
Schurftvis	Arnoglossus laterna
Sidderrog	Torpedo nobiliana
Slakdolf	Liparis liparis
Slanke gentiaan	Gentianella amarella
Slijmprik	Myxine glutinosa
Snipvis	Macroramphosus solopax
Soepschildpad	Chelonia mydas
Soldaatje	Orchis militaris
Spaanse makreel	Scomber japonicus
Spaanse ruiter	Cirsium dissectum
Spaanse zeebrasem	Pagellus acarne
Spindotterbloem	Caltha palustris ssp. araneosa
Steenanjer	Dianthus deltoides
Steenbreekvaren	Asplenium trichomanes
Steenmarter	Martes foina
Stengelloze sleutelbloem	Primula vulgaris
Stengelomvattend havikskruid	Hieracium amplexicaule
Sterrog	Raja radiata
Stijf hardgras	Catapodium rigidum
Tongvaren	Asplenium scolopendrium
Trekkervis	Balistes carolinensis
Trompetterzeenaald	Syngnathus typhle

Valkruid	<i>Arnica montana</i>
Vals heideblauwtje	<i>Plebeius idas</i> ssp. <i>idas</i>
Veenmosorchis	<i>Hammarbya paludosa</i>
Veldgentiaan	<i>Gentianella campestris</i>
Veldsalie	<i>Salvia pratensis</i>
Vierdradige meun	<i>Rhinonemus cimbricus</i>
Vleeskleurige orchis	<i>Dactylorhiza incarnata</i>
Vliegend hert	<i>Lucanus cervus</i>
Vliegenorchis	<i>Ophrys insectifera</i>
Vogelnestje	<i>Neottia nidus-avis</i>
Vorskwab	<i>Raniceps raninus</i>
Walrus	<i>Odobenus rosmarus</i> ssp. <i>rosmarus</i>
Wantsenorchis	<i>Orchis coriophora</i>
Waterdrieblad	<i>Menyanthes trifoliata</i>
Weideklokje	<i>Campanula patula</i>
Welriekende nachtorchis	<i>Platanthera bifolia</i>
Wild zwijn	<i>Sus scrofa</i> ssp. <i>scrofa</i>
Wilde gagel	<i>Myrica gale</i>
Wilde kievitbloem	<i>Fritillaria meleagris</i>
Wilde marjolein	<i>Origanum vulgare</i>
Wit bosvogeltje	<i>Cephalanthera longifolia</i>
Witte muggenorchis	<i>Pseudorchis albida</i>
Witvingrondel	<i>Romanogobio belingi</i>
Zadelrob	<i>Phoca groenlandica</i>
Zee-engel	<i>Squatina squatina</i>
Zeepaardje	<i>Hippocampus ramulosus</i>
Zeestekelbaars	<i>Spinachia spinachia</i>
Zinkviooltje	<i>Viola lutea</i> ssp. <i>calaminaria</i>
Zomeradonis	<i>Adonis aestivalis</i>
Zomerklokje	<i>Leucojum aestivum</i>
Zuignapvis	<i>Diplecogaster bimaculata</i>
Zwaardvis	<i>Xiphias gladius</i>
Zwarte grondel	<i>Gobius niger</i>
Zwarte haai	<i>Dalatias licha</i>
Zwarte vis	<i>Centrolophus niger</i>
Zwartooglipvis	<i>Symphodus melops</i>
Zwartsteel	<i>Asplenium adiantum-nigrum</i>

beschermde soort waarvoor op basis van artikel 75.5 een vrijstelling met gedragscode geldt van artikel 8 t/m 12 of een ontheffing nodig is met uitgebreide toets (tabel 3 + vogels)

te doden, te verontrusten of hun vaste rust- of verblijfplaats te vernielen op voorwaarde dat gehandeld wordt conform een goedgekeurde gedragscode. In een gedragscode staat hoe bij werkzaamheden schade aan beschermde dieren en planten voorkomen wordt of tot een minimum beperkt. De gedragscode geeft invulling aan "zorgvuldig handelen". In de brochure "Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten!" kunt u hierover meer lezen. Bij een aanvraag voor een ontheffing voor deze soort geldt de uitgebreide toets. Deze toets houdt in dat de werkzaamheden het voortbestaan van de soort niet in gevaar mogen brengen, er geen alternatief is voor de activiteit of de locatie en dat de activiteit past binnen één van de in de wet genoemde belangen [1)onderzoek en onderwijs, 2)repopulatie en herintroductie, 3)bescherming van flora en fauna, 4)veiligheid van het luchtverkeer, 5)volksgezondheid of openbare veiligheid, 6)dwingende redenen van openbaar belang, 7)voorkomen van ernstige schade aan vormen van eigendom, 8)belangrijke overlast veroorzaakt door dieren, 9)uitvoering van werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud in de landbouw en bosbouw, 10)bestendig gebruik, 11)uitvoering in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling]. Een ontheffingformulier kunt u opvragen bij Het LNV-Loket: 0800-2233322 of www.hetlnvloket.nl (zoeken op 'bedrijfstakken, natuurbeheer')

Standaardnaam

<u>Nederlandse naam</u>	<u>Wetenschappelijke naam</u>
Aalscholver	<i>Phalacrocorax carbo ssp. sinensis</i>
Aasgier	<i>Neophron percnopterus ssp. percnopterus</i>
Adder	<i>Vipera berus ssp. berus</i>
Afrikaans porseleinhoen	<i>Aenigmatolimnas marginalis</i>
Afrikaans purperhoen	<i>Porphyrio alleni</i>
Afrikaanse velduil	<i>Asio capensis</i>
Afrikaanse woudaap	<i>Ixobrychus sturmii</i>
Alaskastrandloper	<i>Calidris mauri</i>
Aleoetenstern	<i>Sterna aleutica</i>
Alpengierzwaluw	<i>Tachymarptis melba ssp. melba</i>
Alpenheggenmus	<i>Prunella collaris ssp. collaris</i>
Alpenkauw	<i>Pyrrhocorax graculus</i>
Alpenkraai	<i>Pyrrhocorax pyrrhocorax</i>
Alpensneeuwhoen	<i>Lagopus mutus</i>
Amerikaans purperhoen	<i>Porphyrio martinicus</i>
Amerikaanse blauwe reiger	<i>Ardea herodias</i>
Amerikaanse bontbekplevier	<i>Charadrius semipalmatus</i>
Amerikaanse boslijster	<i>Catharus mustelinus</i>
Amerikaanse bosruiter	<i>Tringa solitaria</i>
Amerikaanse dwergstern	<i>Sterna antillarum</i>
Amerikaanse fregatvogel	<i>Fregata magnificens</i>
Amerikaanse goudplevier	<i>Pluvialis dominica</i>
Amerikaanse grote stern	<i>Sterna sandvicensis ssp. aculflavida</i>
Amerikaanse klifzwaluw	<i>Hirundo pyrrhonota</i>

Amerikaanse meerkoet	<i>Fulica americana</i>
Amerikaanse nachtzwaluw	<i>Chordeiles minor</i>
Amerikaanse oeverloper	<i>Tringa macularia</i>
Amerikaanse roodstaart	<i>Setophaga ruticilla</i>
Amerikaanse smient	<i>Anas americana</i>
Amerikaanse tafeleend	<i>Aythya americana</i>
Amerikaanse torenvalk	<i>Falco sparverius</i>
Amerikaanse wintertaling	<i>Anas crecca</i> ssp. <i>carolinensis</i>
Amerikaanse woudaap	<i>Ixobrychus exilis</i>
Amerikaanse zeearend	<i>Haliaeetus leucocephalus</i>
Amerikaanse zwarte eend	<i>Anas rubripes</i>
Amerikaanse zwarte zee-eend	<i>Melanitta nigra</i> ssp. <i>americana</i>
Amoerroodpootvalk	<i>Falco amurensis</i>
Anatolische woestijnplevier	<i>Charadrius leschenaultii</i> ssp. <i>columbinus</i> <i>Coccythraustes coccythraustes</i> ssp. <i>coccythraustes</i>
Appelvink	<i>Calidris alpina</i> ssp. <i>arctica</i>
Arctische bonte strandloper	<i>Buteo rufinus</i> ssp. <i>rufinus</i>
Arendbuizerd	<i>Uria aalge</i> ssp. <i>aalge</i>
Atlantische zeekoet	<i>Sylvia deserticola</i>
Atlasgrasmus	<i>Larus audouinii</i>
Audouins meeuw	<i>Tetrao urogallus</i>
Auerhoen	<i>Hesperiphona vespertina</i>
Avonddikbek	<i>Pluvialis fulva</i>
Aziatische goudplevier	<i>Saxicola torquata</i> ssp. <i>maura</i>
Aziatische roodborsttapuit	<i>Alectoris chukar</i>
Aziatische steenpatrijs	<i>Parus cyanus</i>
Azuurmees	<i>Sylvia cantillans</i> ssp. <i>cantillans</i>
Baardgrasmus	<i>Panurus biarmicus</i> ssp. <i>biarmicus</i>
Baardman	<i>Calidris bairdii</i>
Bairds strandloper	<i>Lanius senator</i> ssp. <i>badius</i>
Baleaarse roodkopklauwier	<i>Phylloscopus bonelli</i> ssp. <i>orientalis</i>
Balkanbergfluter	<i>Motacilla flava</i> ssp. <i>feldegg</i>
Balkankwikstaart	<i>Accipiter brevipes</i>
Balkansperwer	<i>Icterus galbula</i> ssp. <i>galbula</i>
Baltimoretroepiaal	<i>Larus fuscus</i> ssp. <i>fuscus</i>
Baltische mantelmeeuw	<i>Ceryle alcyon</i>
Bandijsvogel	<i>Alectoris barbara</i>
Barbarijse patrijs	<i>Falco pelegrinoides</i>
Barbarijse valk	<i>Bartramia longicauda</i>
Bartrams ruiters	<i>Aquila clanga</i>
Bastaardarend	<i>Unio crassus</i>
Bataafse stroommossel	<i>Myotis bechsteinii</i>
Bechsteins vleermuis	<i>Lampetra planeri</i>
Beekprik	

Beflijster	<i>Turdus torquatus</i> ssp. <i>torquatus</i>
Bengaalse stern	<i>Sterna bengalensis</i>
Bergeend	<i>Tadorna tadorna</i>
Bergfluits	<i>Phylloscopus bonelli</i> ssp. <i>bonelli</i>
Bergheggenmus	<i>Prunella montanella</i>
Bergkalanderleeuwerik	<i>Melanocorypha bimaculata</i>
Berthelots pieper	<i>Anthus berthelotii</i>
Bever	<i>Castor fiber</i> ssp. <i>albicus</i>
Bijeneter	<i>Merops apiaster</i>
Bittervoorn	<i>Rhodeus amarus</i>
Bladkoning	<i>Phylloscopus inornatus</i> ssp. <i>inornatus</i>
Blauwborst	<i>Luscinia svecica</i> ssp. <i>cyanecula</i>
Blauwe bisschop	<i>Guiraca caerulea</i>
Blauwe ekster	<i>Cyanopica cyana</i>
Blauwe kiekendief	<i>Circus cyaneus</i> ssp. <i>cyaneus</i>
Blauwe reiger	<i>Ardea cinerea</i> ssp. <i>cinerea</i>
Blauwe rotslijster	<i>Monticola solitarius</i> ssp. <i>solitarius</i>
Blauwe vink	<i>Fringilla teydea</i>
Blauwstaart	<i>Tarsiger cyanurus</i> ssp. <i>cyanurus</i>
Blauwvleugeltaling	<i>Anas discors</i>
Blonde ruiter	<i>Tryngites subruficollis</i>
Bobolink	<i>Dolichonyx oryzivorus</i>
Boerenzwaluw	<i>Hirundo rustica</i> ssp. <i>rustica</i>
Bokje	<i>Lymnocyptes minimus</i>
Bolles laurierduif	<i>Columba bollii</i>
Bonapartes strandloper	<i>Calidris fuscicollis</i>
Bont stormvogeltje	<i>Pelagodroma marina</i>
Bontbekplevier	<i>Charadrius hiaticula</i> ssp. <i>hiaticula</i>
Bonte ijsvogel	<i>Ceryle rudis</i>
Bonte kraai	<i>Corvus corone</i> ssp. <i>cornix</i>
Bonte lijster	<i>Zoothera naevia</i>
Bonte stern	<i>Sterna fuscata</i>
Bonte strandloper	<i>Calidris alpina</i> ssp. <i>alpina</i>
Bonte tapuit	<i>Oenanthe pleschanka</i> ssp. <i>pleschanka</i>
Bonte vliegenvanger	<i>Ficedula hypoleuca</i> ssp. <i>hypoleuca</i>
Bonte zanger	<i>Mniotilta varia</i>
Boomkikker	<i>Hyla arborea</i> ssp. <i>arborea</i>
Boomklever	<i>Sitta europaea</i> ssp. <i>caesia</i>
Boomkruiper	<i>Certhia brachydactyla</i> ssp. <i>megarhyncha</i>
Boomleeuwerik	<i>Lullula arborea</i> ssp. <i>arborea</i>
Boommarter	<i>Martes martes</i> ssp. <i>martes</i>
Boompieper	<i>Anthus trivialis</i> ssp. <i>trivialis</i>
Boomvalk	<i>Falco subbuteo</i> ssp. <i>subbuteo</i>
Boomzwaluw	<i>Tachycineta bicolor</i>

Bosgors	<i>Emberiza rustica</i> ssp. <i>rustica</i>
Bosrietzanger	<i>Acrocephalus palustris</i>
Bosruiter	<i>Tringa glareola</i>
Bosuil	<i>Strix aluco</i> ssp. <i>aluco</i>
Bosvleermuis	<i>Nyctalus leisleri</i> ssp. <i>leisleri</i>
Braamsluiper	<i>Sylvia curruca</i> ssp. <i>curruca</i>
Brandgans	<i>Branta leucopsis</i>
Brandts vleermuis	<i>Myotis brandti</i> ssp. <i>brandti</i>
Brede geelrandwaterroofkever	<i>Dytiscus latissimus</i>
Breedbekstrandloper	<i>Limicola falcinellus</i> ssp. <i>falcinellus</i>
Brilduiker	<i>Bucephala clangula</i> ssp. <i>clangula</i>
Brilgrasmus	<i>Sylvia conspicillata</i> ssp. <i>conspicillata</i>
Brilparulazanger	<i>Parula americana</i>
Brilstern	<i>Sterna anaethetus</i> ssp. <i>melanoptera</i>
Brilzee-eend	<i>Melanitta perspicillata</i>
Britse frater	<i>Carduelis flavirostris</i> ssp. <i>pipilans</i>
Britse koolmees	<i>Parus major</i> ssp. <i>newtoni</i>
Britse putter	<i>Carduelis carduelis</i> ssp. <i>britannica</i>
Britse roodborst	<i>Erithacus rubecula</i> ssp. <i>melophilus</i>
Britse zeekoet	<i>Uria aalge</i> ssp. <i>albionis</i>
Bronskopeend	<i>Anas falcata</i>
Bronslibel	<i>Oxygastra curtisii</i>
Bruin dikkopje	<i>Erynnis tages</i>
Bruine boszanger	<i>Phylloscopus fuscatus</i> ssp. <i>fuscatus</i>
Bruine gent	<i>Sula leucogaster</i>
Bruine kiekendief	<i>Circus aeruginosus</i> ssp. <i>aeruginosus</i>
Bruine klauwier	<i>Lanius cristatus</i>
Bruine lijster	<i>Turdus naumanni</i> ssp. <i>eunomus</i>
Bruine vliegenvanger	<i>Muscicapa dauurica</i>
Bruinkeelortolaan	<i>Emberiza caesia</i>
Bruinkopgors	<i>Emberiza bruniceps</i>
Bruinkopkoevogel	<i>Molothrus ater</i>
Bruinkopmees	<i>Parus cinctus</i>
Bruinvis	<i>Phocoena phocoena</i> ssp. <i>phocoena</i>
Buffelkopeend	<i>Bucephala albeola</i>
Buidelmees	<i>Remiz pendulinus</i> ssp. <i>pendulinus</i>
Buizerd	<i>Buteo buteo</i> ssp. <i>buteo</i>
Bultrug	<i>Megaptera novaeangliae</i>
Bulwers stormvogel	<i>Bulweria bulwerii</i>
Canadese boomklever	<i>Sitta canadensis</i>
Canadese kraanvogel	<i>Grus canadensis</i> ssp. <i>canadensis</i>
Canarische roodborsttapuit	<i>Saxicola dacotiae</i>
Canarische scholekster	<i>Haematopus meadewaldoi</i>
Casarca	<i>Tadorna ferruginea</i>

Cederpestvogel	<i>Bombycilla cedrorum</i>
Cetti's zanger	<i>Cettia cetti</i> ssp. <i>cetti</i>
Chinees stormvogeltje	<i>Oceanodroma monorhis</i>
Cirlgors	<i>Emberiza cirlus</i>
Citroenkanarie	<i>Serinus citrinella</i>
Citroenkwikstaart	<i>Motacilla citreola</i>
Corsicaanse boomklever	<i>Sitta whiteheadi</i>
Das	<i>Meles meles</i>
Daurische kauw	<i>Corvus dauuricus</i>
Daurische klauwier	<i>Lanius isabellinus</i> ssp. <i>speculigerus</i>
Diadeemroodstaart	<i>Phoenicurus moussieri</i>
Dikbekfuut	<i>Podilymbus podiceps</i> ssp. <i>podiceps</i>
Dikkopschildpad	<i>Caretta caretta</i>
Diksnavelnotenkraker	<i>Nucifraga caryocatactes</i> ssp. <i>caryocatactes</i>
Diksnavelrietzanger	<i>Acrocephalus aedon</i>
Dodaars	<i>Tachybaptus ruficollis</i> ssp. <i>ruficollis</i>
Donker pimperlblauwtje	<i>Maculinea nausithous</i>
Dougalls stern	<i>Sterna dougallii</i> ssp. <i>dougallii</i>
Draaihals	<i>Jynx torquilla</i> ssp. <i>torquilla</i>
Drieteenmeeuw	<i>Rissa tridactyla</i>
Drieteenspecht	<i>Picoides tridactylus</i>
Drieteenstrandloper	<i>Calidris alba</i>
Drijvende waterweegbree	<i>Luronium natans</i>
Duinpieper	<i>Anthus campestris</i> ssp. <i>campestris</i>
Dunbekmeeuw	<i>Larus genei</i>
Dunbekwulp	<i>Numenius tenuirostris</i>
Duponts leeuwerik	<i>Chersophilus duponti</i>
Dwergaalscholver	<i>Phalacrocorax pygmeus</i>
Dwergarend	<i>Hieraaetus pennatus</i> ssp. <i>pennatus</i>
Dwergblauwtje	<i>Cupido minimus</i> ssp. <i>minimus</i>
Dwergdikkopje	<i>Thymelicus acteon</i> ssp. <i>acteon</i>
Dwerggans	<i>Anser erythropus</i>
Dwerggors	<i>Emberiza pusilla</i>
Dwerglijster	<i>Catharus ustulatus</i>
Dwergmeeuw	<i>Larus minutus</i>
Dwergooruil	<i>Otus scops</i> ssp. <i>scops</i>
Dwergpotvis	<i>Kogia breviceps</i>
Dwergstern	<i>Sterna albifrons</i> ssp. <i>albifrons</i>
Dwergtjiftjaf	<i>Phylloscopus neglectus</i>
Dwerguil	<i>Glaucidium passerinum</i>
Dwergvinvis	<i>Balaenoptera acutorostrata</i>
Egyptische nachtzwaluw	<i>Caprimulgus aegyptius</i>
Eider	<i>Somateria mollissima</i> ssp. <i>mollissima</i>
Eikelmuis	<i>Eliomys quercinus</i>

Ekster	<i>Pica pica</i> ssp. <i>pica</i>
Eleonora's valk	<i>Falco eleonora</i>
Elrits	<i>Phoxinus phoxinus</i>
Engelse kleine mantelmeeuw	<i>Larus fuscus</i> ssp. <i>graellsii</i>
Engelse kwikstaart	<i>Motacilla flava</i> ssp. <i>flavissima</i>
Eskimowulp	<i>Numenius borealis</i>
Europese kanarie	<i>Serinus serinus</i>
Fazant	<i>Phasianus colchicus</i>
Finsch' tapuit	<i>Oenanthe finschii</i>
Fitis	<i>Phylloscopus trochilus</i> ssp. <i>trochilus</i>
Flamingo	<i>Phoenicopterus ruber</i> ssp. <i>roseus</i>
Fluiter	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>
Fluitzwaan	<i>Cygnus columbianus</i> ssp. <i>columbianus</i>
Forsters stern	<i>Sterna forsteri</i>
Franjestaart	<i>Myotis nattereri</i>
Franklins meeuw	<i>Larus pipixcan</i>
Frater	<i>Carduelis flavirostris</i> ssp. <i>flavirostris</i>
Freira	<i>Pterodroma madeira</i>
Fuut	<i>Podiceps cristatus</i> ssp. <i>cristatus</i>
Gaai	<i>Garrulus glandarius</i> ssp. <i>glandarius</i>
Gaffellibel	<i>Ophiogomphus cecilia</i>
Geelborstvireo	<i>Vireo flavifrons</i>
Geelbrauwgors	<i>Emberiza chrysophrys</i>
Geelbuiksapspecht	<i>Sphyrapicus varius</i>
Geelbuikvuurpad	<i>Bombina variegata</i> ssp. <i>variegata</i>
Geelgors	<i>Emberiza citrinella</i> ssp. <i>citrinella</i>
Geelkoptroepiaal	<i>Xanthocephalus xanthocephalus</i>
Geelpootmeeuw	<i>Larus cachinnans</i> ssp. <i>michahellis</i>
Geelsnavelduiker	<i>Gavia adamsii</i>
Geelsnavelkoekoek	<i>Coccyzus americanus</i>
Geelstuitzanger	<i>Dendroica coronata</i>
Geelvleugelzanger	<i>Vermivora chrysoptera</i>
Gekraagde roodstaart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i> ssp. <i>phoenicurus</i>
Gele kwikstaart	<i>Motacilla flava</i> ssp. <i>flava</i>
Gele zanger	<i>Dendroica petechia</i>
Gele zwartkeelzanger	<i>Dendroica virens</i>
Geoorde aalscholver	<i>Phalacrocorax auritus</i>
Geoorde fuut	<i>Podiceps nigricollis</i>
Gestippelde alver	<i>Alburnoides bipunctatus</i>
Gestreepte dolfijn	<i>Stenella coeruleoalba</i>
Gestreepte strandloper	<i>Calidris melanotos</i>
Gestreepte vechtkwartel	<i>Turnix sylvatica</i>
Gestreepte waterroofkever	<i>Graphoderus bilineatus</i>
Gevlekte witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>

Gewone baardvleermuis	<i>Myotis mystacinus</i> ssp. <i>mystacinus</i>
Gewone dolfijn	<i>Delphinus delphis</i>
Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>
Gewone grootoorvleermuis	<i>Plecotus auritus</i> ssp. <i>auritus</i>
Gewone maskerzanger	<i>Geothlypis trichas</i>
Gewone spitsdolfijn	<i>Mesoplodon bidens</i>
Gewone vinvis	<i>Balaenoptera physalus</i>
Gewone zeehond	<i>Phoca vitulina</i> ssp. <i>vitulina</i>
Giervalk	<i>Falco rusticolus</i>
Gierzwaluw	<i>Apus apus</i> ssp. <i>apus</i>
Gladde slang	<i>Coronella austriaca</i> ssp. <i>austriaca</i>
Glanskop	<i>Parus palustris</i> ssp. <i>palustris</i>
Gon-gon	<i>Pterodroma feae</i>
Goudhaan	<i>Regulus regulus</i> ssp. <i>regulus</i>
Goudlijster	<i>Zoothera dauma</i> ssp. <i>aurea</i>
Goudplevier	<i>Pluvialis apricaria</i>
Grasmus	<i>Sylvia communis</i> ssp. <i>communis</i>
Graspieper	<i>Anthus pratensis</i> ssp. <i>pratensis</i>
Graszanger	<i>Cisticola juncidis</i> ssp. <i>cisticola</i>
Grauwe buulbuul	<i>Pycnonotus barbatus</i>
Grauwe fitis	<i>Phylloscopus trochiloides</i> ssp. <i>viridanus</i>
Grauwe franjepoot	<i>Phalaropus lobatus</i>
Grauwe gans	<i>Anser anser</i> ssp. <i>anser</i>
Grauwe gors	<i>Miliaria calandra</i> ssp. <i>calandra</i>
Grauwe kiekendief	<i>Circus pygargus</i>
Grauwe klauwier	<i>Lanius collurio</i> ssp. <i>collurio</i>
Grauwe pijlstormvogel	<i>Puffinus griseus</i>
Grauwe vliegenvanger	<i>Muscicapa striata</i> ssp. <i>striata</i>
Griekse spotvogel	<i>Hippolais olivetorum</i>
Griel	<i>Burhinus oedicephalus</i> ssp. <i>oedicephalus</i>
Griend	<i>Globicephala melas</i>
Grijskopmeeuw	<i>Larus cirrocephalus</i>
Grijskopspecht	<i>Picus canus</i> ssp. <i>canus</i>
Grijswangdwerglijster	<i>Catharus minimus</i>
Grijze dolfijn	<i>Grampus griseus</i>
Grijze gors	<i>Emberiza cia</i>
Grijze grootoorvleermuis	<i>Plecotus austriacus</i> ssp. <i>austriacus</i>
Grijze junco	<i>Junco hyemalis</i> ssp. <i>hyemalis</i>
Grijze strandloper	<i>Calidris pusilla</i>
Grijze wouw	<i>Elanus caeruleus</i> ssp. <i>caeruleus</i>
Groene bijeneter	<i>Merops persicus</i> ssp. <i>persicus</i>
Groene glazenmaker	<i>Aeshna viridis</i>
Groene reiger	<i>Butorides virescens</i>
Groene specht	<i>Picus viridis</i> ssp. <i>viridis</i>

Groenknolorchis	<i>Liparis loeselii</i>
Groenlandse kanoet	<i>Calidris canutus</i> ssp. <i>islandica</i>
Groenlandse kolgans	<i>Anser albifrons</i> ssp. <i>flavirostris</i>
Groenlandse tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i> ssp. <i>leucorhoa</i>
Groenling	<i>Carduelis chloris</i> ssp. <i>chloris</i>
Groenpootruiter	<i>Tringa nebularia</i>
Groot geaderd witje	<i>Aporia crataegi</i>
Groot zeegras	<i>Zostera marina</i>
Grote aalscholver	<i>Phalacrocorax carbo</i> ssp. <i>carbo</i>
Grote albatros	<i>Diomedea exulans</i>
Grote barmsijs	<i>Carduelis flammea</i> ssp. <i>flammea</i>
Grote bonte specht	<i>Dendrocopos major</i> ssp. <i>pinetorum</i>
Grote burgemeester	<i>Larus hyperboreus</i> ssp. <i>hyperboreus</i>
Grote Canadese gans	<i>Branta canadensis</i> ssp. <i>canadensis</i>
Grote franjepoot	<i>Steganopus tricolor</i>
Grote geelpootruiter	<i>Tringa melanoleuca</i>
Grote gele kwikstaart	<i>Motacilla cinerea</i> ssp. <i>cinerea</i>
Grote grijze snip	<i>Limnodromus scolopaceus</i>
Grote hoefijzerneus	<i>Rhinolophus ferrumequinum</i> ssp. <i>ferrumequinum</i>
Grote ijsvogelvlinder	<i>Limenitis populi</i>
Grote jager	<i>Catharacta skua</i> ssp. <i>skua</i>
Grote kanoet	<i>Calidris tenuirostris</i>
Grote karekiet	<i>Acrocephalus arundinaceus</i> ssp. <i>arundinaceus</i>
Grote krekeltzanger	<i>Locustella fasciolata</i>
Grote kruisbek	<i>Loxia pytyopsittacus</i>
Grote lijster	<i>Turdus viscivorus</i> ssp. <i>viscivorus</i>
Grote mantelmeeuw	<i>Larus marinus</i>
Grote modderkruiper	<i>Misgurnus fossilis</i>
Grote pieper	<i>Anthus richardi</i> ssp. <i>richardi</i>
Grote pijlstormvogel	<i>Puffinus gravis</i>
Grote rosse vleermuis	<i>Nyctalus lasiopterus</i>
Grote stern	<i>Sterna sandvicensis</i> ssp. <i>sandvicensis</i>
Grote tafeleend	<i>Aythya valisineria</i>
Grote trap	<i>Otis tarda</i> ssp. <i>tarda</i>
Grote vuurvlinder	<i>Lycaena dispar</i> ssp. <i>batava</i>
Grote zaagbek	<i>Mergus merganser</i> ssp. <i>merganser</i>
Grote zee-eend	<i>Melanitta fusca</i>
Grote zilverreiger	<i>Casmerodius albus</i> ssp. <i>albus</i>
Grutto	<i>Limosa limosa</i> ssp. <i>limosa</i>
Haakbek	<i>Pinicola enucleator</i> ssp. <i>enucleator</i>
Hamster	<i>Cricetus cricetus</i> ssp. <i>canescens</i>
Harlekijneend	<i>Histrionicus histrionicus</i>
Havik	<i>Accipiter gentilis</i> ssp. <i>gentilis</i>

Havikarend	<i>Hieraaetus fasciatus</i> ssp. <i>fasciatus</i>
Hazelhoen	<i>Bonasa bonasia</i>
Hazelmuis	<i>Muscardinus avellanarius</i>
Hazelworm	<i>Anguis fragilis</i> ssp. <i>fragilis</i>
Heggenmus	<i>Prunella modularis</i> ssp. <i>modularis</i>
Heideblauwtje	<i>Plebeius argus</i> ssp. <i>argus</i>
Heikikker	<i>Rana arvalis</i> ssp. <i>arvalis</i>
Heilige ibis	<i>Threskiornis aethiopicus</i>
Heldenbok	<i>Cerambyx cerdo</i>
Heremietibis	<i>Geronticus eremita</i>
Heremietlijster	<i>Catharus guttatus</i>
Hille	<i>Hyperoodon ampullatus</i>
Holenduif	<i>Columba oenas</i> ssp. <i>oenas</i>
Hop	<i>Upupa epops</i> ssp. <i>epops</i>
Houtduif	<i>Columba palumbus</i> ssp. <i>palumbus</i>
Houting	<i>Coregonus oxyrinchus</i>
Houtsnip	<i>Scolopax rusticola</i>
Huisgierzwaluw	<i>Apus affinis</i>
Huisgors	<i>Emberiza striolata</i>
Huiskraai	<i>Corvus splendens</i>
Huismus	<i>Passer domesticus</i> ssp. <i>domesticus</i>
Huiszwaluw	<i>Delichon urbica</i> ssp. <i>urbica</i>
Humes bladkoning	<i>Phylloscopus inornatus</i> ssp. <i>humei</i>
Iberische tjiftjaf	<i>Phylloscopus collybita</i> ssp. <i>brehmii</i>
Iepenpage	<i>Satyrium w-album</i>
Ijsduiker	<i>Gavia immer</i>
Ijseend	<i>Clangula hyemalis</i>
Ijsgors	<i>Calcarius lapponicus</i> ssp. <i>lapponicus</i>
Ijslands smelleken	<i>Falco columbarius</i> ssp. <i>subaesalon</i>
Ijslandse brilduiker	<i>Bucephala islandica</i>
Ijslandse grutto	<i>Limosa limosa</i> ssp. <i>islandica</i>
Ijslandse tureluur	<i>Tringa totanus</i> ssp. <i>robusta</i>
Ijsvogel	<i>Alcedo atthis</i> ssp. <i>ispida</i>
Indigogors	<i>Passerina cyanea</i>
Ingekorven vleermuis	<i>Myotis emarginatus</i> ssp. <i>emarginatus</i>
Ivoormeeuw	<i>Pagophila eburnea</i>
Izabeltapuit	<i>Oenanthe isabellina</i>
Jan-van-gent	<i>Morus bassanus</i>
Juchtleerkever	<i>Osmoderma eremita</i>
Jufferkraanvogel	<i>Grus virgo</i>
Kaapse Jan-van-gent	<i>Morus capensis</i>
Kaffergierzwaluw	<i>Apus caffer</i>
Kalanderleeuwerik	<i>Melanocorypha calandra</i> ssp. <i>calandra</i>
Kalkgraslanddikkopje	<i>Spialia sertorius</i> ssp. <i>sertorius</i>

Kamsalamander	<i>Triturus cristatus</i>
Kanarie	<i>Serinus canaria</i>
Kanoet	<i>Calidris canutus ssp. canutus</i>
Kaspische plevier	<i>Charadrius asiaticus</i>
Kastanjezanger	<i>Dendroica castanea</i>
Katvogel	<i>Dumetella carolinensis</i>
Kauw	<i>Corvus monedula ssp. spermologus</i>
Keep	<i>Fringilla montifringilla</i>
Keizerarend	<i>Aquila heliaca</i>
Keizersmantel	<i>Argynnis paphia</i>
Kemphaan	<i>Philomachus pugnax</i>
Kemp's zeeschildpad	<i>Lepidochelys kempii</i>
Kerkuil	<i>Tyto alba ssp. guttata</i>
Kievit	<i>Vanellus vanellus</i>
Killdeerplevier	<i>Charadrius vociferus</i>
Klapekster	<i>Lanius excubitor ssp. excubitor</i>
Klaverblauwtje	<i>Polyommatus semiargus ssp. semiargus</i>
Klein waterhoen	<i>Porzana parva</i>
Kleine alk	<i>Alle alle ssp. alle</i>
Kleine barsijs	<i>Carduelis flammea ssp. cabaret</i>
Kleine blauwe reiger	<i>Egretta caerulea</i>
Kleine bonte specht	<i>Dendrocopos minor ssp. hortorum</i>
Kleine burgemeester	<i>Larus glaucoides ssp. glaucoides</i>
Kleine Canadese gans	<i>Branta canadensis ssp. hutchinsii</i>
Kleine dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pygmaeus</i>
Kleine geelpootruiter	<i>Tringa flavipes</i>
Kleine grijze snip	<i>Limnodromus griseus</i>
Kleine hoefijzerneus	<i>Rhinolophus hipposideros ssp. hipposideros</i>
Kleine jager	<i>Stercorarius parasiticus</i>
Kleine karekiet	<i>Acrocephalus scirpaceus ssp. scirpaceus</i>
Kleine klapekster	<i>Lanius minor</i>
Kleine kokmeeuw	<i>Larus philadelphia</i>
Kleine kortteenleeuwerik	<i>Calandrella rufescens</i>
Kleine mantelmeeuw	<i>Larus fuscus ssp. intermedius</i>
Kleine pijlstormvogel	<i>Puffinus assimilis</i>
Kleine plevier	<i>Charadrius dubius ssp. curonicus</i>
Kleine regenwulp	<i>Numenius minutus</i>
Kleine rietgans	<i>Anser brachyrhynchus</i>
Kleine spotvogel	<i>Hippolais caligata ssp. caligata</i>
Kleine sprinkhaanzanger	<i>Locustella lanceolata</i>
Kleine strandloper	<i>Calidris minuta</i>
Kleine topper	<i>Aythya affinis</i>
Kleine torenvalk	<i>Falco naumanni</i>

Kleine trap	<i>Tetrax tetrax</i>
Kleine vliegenvanger	<i>Ficedula parva</i> ssp. <i>parva</i>
Kleine zilverreiger	<i>Egretta garzetta</i> ssp. <i>garzetta</i>
Kleine zwaan	<i>Cygnus columbianus</i> ssp. <i>bewickii</i>
Kleine zwaardwalvis	<i>Pseudorca crassidens</i>
Kleine zwartkop	<i>Sylvia melanocephala</i> ssp. <i>melanocephala</i>
Kleinst waterhoen	<i>Porzana pusilla</i> ssp. <i>intermedia</i>
Kleinste jager	<i>Stercorarius longicaudus</i> ssp. <i>longicaudus</i>
Kleinste strandloper	<i>Calidris minutilla</i>
Kluut	<i>Recurvirostra avosetta</i>
Kneu	<i>Carduelis cannabina</i> ssp. <i>cannabina</i>
Knobbelmeerkoet	<i>Fulica cristata</i>
Knobbelzwaan	<i>Cygnus olor</i>
Knoflookpad	<i>Pelobates fuscus</i> ssp. <i>fuscus</i>
Koekoek	<i>Cuculus canorus</i> ssp. <i>canorus</i>
Koereiger	<i>Bubulcus ibis</i> ssp. <i>ibis</i>
Kokardezaagbek	<i>Lophodytes cucullatus</i>
Kokmeeuw	<i>Larus ridibundus</i>
Kolgans	<i>Anser albifrons</i> ssp. <i>albifrons</i>
Koningseider	<i>Somateria spectabilis</i>
Koningsstern	<i>Sterna maxima</i>
Koolmees	<i>Parus major</i> ssp. <i>major</i>
Koperwiek	<i>Turdus iliacus</i> ssp. <i>iliacus</i>
Korhoen	<i>Tetrao tetrix</i> ssp. <i>britannicus</i>
Korhoen	<i>Tetrao tetrix</i> ssp. <i>tetrix</i>
Kortbekzeekoet	<i>Uria lomvia</i> ssp. <i>lomvia</i>
Kortsnavelboomkruiper	<i>Certhia familiaris</i> ssp. <i>macroductyla</i>
Kortteenleeuwerik	<i>Calandrella brachydactyla</i> ssp. <i>brachydactyla</i>
Kraanvogel	<i>Grus grus</i> ssp. <i>grus</i>
Krakeend	<i>Anas strepera</i> ssp. <i>strepera</i>
Kramsvogel	<i>Turdus pilaris</i>
Krekelzanger	<i>Locustella fluviatilis</i>
Kroeskoppelikaan	<i>Pelecanus crispus</i>
Krokodilwachter	<i>Pluvianus aegyptius</i>
Krombekstrandloper	<i>Calidris ferruginea</i>
Kroonboszanger	<i>Phylloscopus coronatus</i>
Krooneend	<i>Netta rufina</i>
Kruipend moerasscherm	<i>Apium repens</i>
Kruisbek	<i>Loxia curvirostra</i> ssp. <i>curvirostra</i>
Kuhls pijlstormvogel	<i>Calonectris diomedea</i> ssp. <i>borealis</i>
Kuifaalscholver	<i>Phalacrocorax aristotelis</i> ssp. <i>aristotelis</i>
Kuifduiker	<i>Podiceps auritus</i>
Kuifeend	<i>Aythya fuligula</i>

Kuifkoekoek	<i>Clamator glandarius ssp. glandarius</i>
Kuifleeuwerik	<i>Galerida cristata ssp. cristata</i>
Kuifmees	<i>Parus cristatus ssp. mitratus</i>
Kuifpapegaaiduiker	<i>Fratercula cirrhata</i>
Kwak	<i>Nycticorax nycticorax ssp. nycticorax</i>
Kwartel	<i>Coturnix coturnix ssp. coturnix</i>
Kwartelkoning	<i>Crex crex</i>
Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus ssp. serotinus</i>
Lachmeeuw	<i>Larus atricilla ssp. megalopterus</i>
Lachstern	<i>Sterna nilotica ssp. nilotica</i>
Lammegier	<i>Gypaetus barbatus ssp. aureus</i>
Lannervalk	<i>Falco biarmicus</i>
Laplanduil	<i>Strix nebulosa</i>
Laurierduif	<i>Columba junoniae</i>
Lederschildpad	<i>Dermochelys coriacea</i>
Lepelaar	<i>Platalea leucorodia ssp. leucorodia</i>
Louisianawaterlijster	<i>Seiurus motacilla</i>
Lynx	<i>Lynx lynx ssp. lynx</i>
Madeiragierzwaluw	<i>Apus unicolor</i>
Madeirastormvogeltje	<i>Oceanodroma castro</i>
Magnoliazanger	<i>Dendroica magnolia</i>
Mantsjoerijse woudaap	<i>Ixobrychus eurhythmus</i>
Marmereend	<i>Marmaronetta angustirostris</i>
Maskergent	<i>Sula dactylatra</i>
Maskergors	<i>Emberiza spodocephala ssp. spodocephala</i>
Maskerklauwier	<i>Lanius nubicus</i>
Matkop	<i>Parus montanus ssp. rhenanus</i>
Meerkoet	<i>Fulica atra ssp. atra</i>
Meervleermuis	<i>Myotis dasycneme</i>
Ménétries' zwartkop	<i>Sylvia mystacea</i>
Merel	<i>Turdus merula ssp. merula</i>
Middelste bonte specht	<i>Dendrocopos medius ssp. medius</i>
Middelste jager	<i>Stercorarius pomarinus</i>
Middelste zaagbek	<i>Mergus serrator</i>
Midden-Europese goudvink	<i>Pyrrhula pyrrhula ssp. europoea</i>
Moabmus	<i>Passer moabiticus</i>
Moerassneeuwhoen	<i>Lagopus lagopus</i>
Mongoolse pieper	<i>Anthus godlewskii</i>
Mongoolse plevier	<i>Charadrius mongolus</i>
Monnikgier	<i>Aegypius monachus ssp. monachus</i>
Monnikszanger	<i>Wilsonia citrina</i>
Moorse nachtzwaluw	<i>Caprimulgus ruficollis</i>
Mopsvleermuis	<i>Barbastella barbastellus</i>
Morinelplevier	<i>Eudromias morinellus</i>

Muurhagedis	<i>Podarcis muralis</i> ssp. <i>brongniardii</i>
Nachtegaal	<i>Luscinia megarhynchos</i> ssp. <i>megarhynchos</i>
Nachtzwaluw	<i>Caprimulgus europaeus</i> ssp. <i>europaeus</i>
Narwal	<i>Monodon monoceros</i>
Naumanns lijster	<i>Turdus naumanni</i>
Noddy	<i>Anous stolidus</i>
Nonnetje	<i>Mergus albellus</i>
Noord-amerikaanse roerdomp	<i>Botaurus lentiginosus</i>
Noordelijke alk	<i>Alca torda</i> ssp. <i>torda</i>
Noordelijke reuzenstormvogel	<i>Macronectes halli</i>
Noordelijke zeekoet	<i>Uria aalge</i> ssp. <i>hyperborea</i>
Noordse boszanger	<i>Phylloscopus borealis</i> ssp. <i>borealis</i>
Noordse fitis	<i>Phylloscopus trochilus</i> ssp. <i>acredula</i>
Noordse goudvink	<i>Pyrhula pyrrhula</i> ssp. <i>pyrrhula</i>
Noordse grote bonte specht	<i>Dendrocopos major</i> ssp. <i>major</i>
Noordse kauw	<i>Corvus monedula</i> ssp. <i>monedula</i>
Noordse kwikstaart	<i>Motacilla flava</i> ssp. <i>thunbergi</i>
Noordse nachtegaal	<i>Luscinia luscinia</i>
Noordse pijlstormvogel	<i>Puffinus puffinus</i>
Noordse stern	<i>Sterna paradisaea</i>
Noordse stormvogel	<i>Fulmarus glacialis</i> ssp. <i>glacialis</i>
Noordse vinvis	<i>Balaenoptera borealis</i>
Noordse vleermuis	<i>Eptesicus nilsoni</i> ssp. <i>nilsoni</i>
Noordse waterlijster	<i>Seiurus noveboracensis</i>
Noordse winterjuffer	<i>Sympecma annulata</i> ssp. <i>braueri</i>
Noordse woelmuis	<i>Microtus oeconomus</i> ssp. <i>arenicola</i>
Oehoe	<i>Bubo bubo</i> ssp. <i>bubo</i>
Oeraluil	<i>Strix uralensis</i>
Oeverloper	<i>Tringa hypoleucos</i>
Oeverpieper	<i>Anthus petrosus</i> ssp. <i>littoralis</i>
Oeverzwaluw	<i>Riparia riparia</i> ssp. <i>riparia</i>
Ooievaar	<i>Ciconia ciconia</i> ssp. <i>ciconia</i>
Oorgier	<i>Torgos tracheliotus</i>
Oostelijke blonde tapuit	<i>Oenanthe hispanica</i> ssp. <i>melanoleuca</i>
Oostelijke kraagtrap	<i>Chlamydotis undulata</i> ssp. <i>macqueenii</i>
Oostelijke witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia albifrons</i>
Oostelijke zanglijster	<i>Turdus philomelos</i> ssp. <i>philomelos</i>
Oosterse tortel	<i>Streptopelia orientalis</i>
Oosterse vorkstaartplevier	<i>Glareola maldivarum</i>
Orca	<i>Orcinus orca</i>
Orpheusgrasmus	<i>Sylvia hortensis</i>
Orpheusspotvogel	<i>Hippolais polyglotta</i>
Ortolaan	<i>Emberiza hortulana</i>
Otter	<i>Lutra lutra</i> ssp. <i>lutra</i>

Ovenvogel	<i>Seiurus aurocapillus</i>
Paapje	<i>Saxicola rubetra</i>
Paarse strandloper	<i>Calidris maritima</i>
Pacifische waterpieper	<i>Anthus rubescens</i>
Pallas' boszanger	<i>Phylloscopus proregulus</i>
Pallas' rietgors	<i>Emberiza pallasi</i>
Palmtortel	<i>Streptopelia senegalensis</i>
Papegaaialk	<i>Cyclorhynchus psittacula</i>
Papegaaiduiker	<i>Fratercula arctica ssp. grabae</i>
Parelduiker	<i>Gavia arctica ssp. arctica</i>
Patrijs	<i>Perdix perdix ssp. perdix</i>
Perzische roodborst	<i>Irania gutturalis</i>
Pestvogel	<i>Bombycilla garrulus ssp. garrulus</i>
Petsjorapieper	<i>Anthus gustavi</i>
Philadelphiavireo	<i>Vireo philadelphicus</i>
Phoebe	<i>Sayornis phoebe</i>
Pijlstaart	<i>Anas acuta ssp. acuta</i>
Pimpelmees	<i>Parus caeruleus ssp. caeruleus</i>
Pimpernelblauwtje	<i>Maculinea teleius</i>
Poelkikker	<i>Rana lessonae</i>
Poelruiter	<i>Tringa stagnatilis</i>
Poelsnip	<i>Gallinago media</i>
Pontische meeuw	<i>Larus cachinnans ssp. cachinnans</i>
Porseleinhoen	<i>Porzana porzana</i>
Potvis	<i>Physeter catodon</i>
Provençaalse grasmus	<i>Sylvia undata</i>
Purperkoet	<i>Porphyrio porphyrio</i>
Purperreiger	<i>Ardea purpurea ssp. purpurea</i>
Purperstreepparelmoervlinder	<i>Brenthis ino</i>
Putter	<i>Carduelis carduelis ssp. carduelis</i>
Raaf	<i>Corvus corax ssp. corax</i>
Raddes boszanger	<i>Phylloscopus schwarzi</i>
Ralreiger	<i>Ardeola ralloides</i>
Ransuil	<i>Asio otus ssp. otus</i>
Regenwulp	<i>Numenius phaeopus ssp. phaeopus</i>
Renvogel	<i>Cursorius cursor ssp. cursor</i>
Reuzenalk	<i>Pinguinus impennis</i>
Reuzenster	<i>Sterna caspia</i>
Reuzenzwartkopmeeuw	<i>Larus ichthyaetus</i>
Rietgors	<i>Emberiza schoeniclus ssp. schoeniclus</i>
Rietzanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>
Ringmus	<i>Passer montanus ssp. montanus</i>
Ringslang	<i>Natrix natrix ssp. helvetica</i>
Ringsnaveleend	<i>Aythya collaris</i>

Ringsnavelmeeuw	<i>Larus delawarensis</i>
Rivierprik	<i>Lampetra fluviatilis</i>
Rivierrombout	<i>Gomphus flavipes</i> ssp. <i>flavipes</i>
Rode grutto	<i>Limosa haemastica</i>
Rode patrijs	<i>Alectoris rufa</i>
Rode rotslijster	<i>Monticola saxatilis</i>
Rode vuurvliender	<i>Lycaena hippothoe</i> ssp. <i>hippothoe</i>
Rode wouw	<i>Milvus milvus</i> ssp. <i>milvus</i>
Roek	<i>Corvus frugilegus</i> ssp. <i>frugilegus</i>
Roerdomp	<i>Botaurus stellaris</i> ssp. <i>stellaris</i>
Roestflankzanger	<i>Dendroica pensylvanica</i>
Roodborst	<i>Erithacus rubecula</i> ssp. <i>rubecula</i>
Roodborstkardinaal	<i>Pheucticus ludovicianus</i>
Roodborstlijster	<i>Turdus migratorius</i>
Roodborsttapuit	<i>Saxicola torquata</i> ssp. <i>rubicola</i>
Roodborsttapuit	<i>Saxicola torquata</i> ssp. <i>hibernans</i>
Roodbuikwaterspreeuw	<i>Cinclus cinclus</i> ssp. <i>aquaticus</i>
Roodflanktowie	<i>Pipilo erythrophthalmus</i>
Roodhalsfuut	<i>Podiceps grisegena</i> ssp. <i>grisegena</i>
Roodhalsgans	<i>Branta ruficollis</i>
Roodkeelduiker	<i>Gavia stellata</i>
Roodkeellijster	<i>Turdus ruficollis</i> ssp. <i>ruficollis</i>
Roodkeelnachttegaal	<i>Luscinia calliope</i>
Roodkeelpieper	<i>Anthus cervinus</i>
Roodkeelstrandloper	<i>Calidris ruficollis</i>
Roodkopklauwier	<i>Lanius senator</i> ssp. <i>senator</i>
Roodmus	<i>Carpodacus erythrinus</i> ssp. <i>erythrinus</i>
Rodoogvireo	<i>Vireo olivaceus</i> ssp. <i>olivaceus</i>
Rodoorgors	<i>Chondestes grammacus</i>
Roodpootvalk	<i>Falco vespertinus</i>
Roodsnavelkeerkringvogel	<i>Phaethon aethereus</i>
Roodstaartgors	<i>Passerella iliaca</i>
Roodsterblauwborst	<i>Luscinia svecica</i> ssp. <i>svecica</i>
Roodstuitwaluw	<i>Hirundo daurica</i> ssp. <i>rufula</i>
Roodvoorhoofdkanarie	<i>Serinus pusillus</i>
Ross' gans	<i>Anser rossii</i>
Ross' meeuw	<i>Rhodostethia rosea</i>
Rosse franjepoot	<i>Phalaropus fulicaria</i>
Rosse gors	<i>Emberiza rutila</i>
Rosse grutto	<i>Limosa lapponica</i> ssp. <i>lapponica</i>
Rosse spotlijster	<i>Toxostoma rufum</i>
Rosse vleermuis	<i>Nyctalus noctula</i> ssp. <i>noctula</i>
Rosse waaiertaart	<i>Cercotrichas galactotes</i>
Rosse woestijnleeuwerik	<i>Ammomanes cincturus</i>

Rotgans	<i>Branta bernicla</i> ssp. <i>bernicla</i>
Rotsduif	<i>Columba livia</i> ssp. <i>livia</i>
Rotsklever	<i>Sitta neumayer</i>
Rotskruiper	<i>Tichodroma muraria</i> ssp. <i>muraria</i>
Rotsmus	<i>Petronia petronia</i>
Rotspieper	<i>Anthus petrosus</i> ssp. <i>petrosus</i>
Rotszwaluw	<i>Hirundo rupestris</i>
Rouwkwikstaart	<i>Motacilla alba</i> ssp. <i>yarrellii</i>
Rouwmantel	<i>Nymphalis antiopa</i>
Rouwmees	<i>Parus lugubris</i>
Roze pelikaan	<i>Pelecanus onocrotalus</i>
Roze spreeuw	<i>Sturnus roseus</i>
Rugstreeppad	<i>Bufo calamita</i>
Ruige dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>
Ruigpootbuizerd	<i>Buteo lagopus</i> ssp. <i>lagopus</i>
Ruigpootuil	<i>Aegolius funereus</i> ssp. <i>funereus</i>
Rüppells grasmus	<i>Sylvia rueppelli</i>
Russische kauw	<i>Corvus monedula</i> ssp. <i>soemmerringii</i>
Russische stormmeeuw	<i>Larus canus</i> ssp. <i>heinei</i>
Sahelzandhoen	<i>Pterocles senegallus</i>
Sakervalk	<i>Falco cherrug</i>
Sardijnse grasmus	<i>Sylvia sarda</i>
Savannahors	<i>Passerculus sandwichensis</i>
Scandinavische tjiftjaf	<i>Phylloscopus collybita</i> ssp. <i>abietinus</i>
Scandinavische zilvermeeuw	<i>Larus argentatus</i> ssp. <i>argentatus</i>
Scharrelaar	<i>Coracias garrulus</i> ssp. <i>garrulus</i>
Scholekster	<i>Haematopus ostralegus</i> ssp. <i>ostralegus</i>
Schoorsteengierzwaluw	<i>Chaetura pelagica</i>
Schotse kruisbek	<i>Loxia scotica</i>
Schreeuwarend	<i>Aquila pomarina</i> ssp. <i>pomarina</i>
Siberische boompieper	<i>Anthus hodgsoni</i> ssp. <i>yunnanensis</i>
Siberische braamsluiper	<i>Sylvia curruca</i> ssp. <i>blythi</i> of ssp. <i>halimodendri</i>
Siberische gierzwaluw	<i>Apus pacificus</i>
Siberische grijze ruiter	<i>Tringa brevipes</i>
Siberische lijster	<i>Zoothera sibirica</i> ssp. <i>sibirica</i>
Siberische notenkraker	<i>Nucifraga caryocatactes</i> ssp. <i>macrorhynchos</i>
Siberische strandloper	<i>Calidris acuminata</i>
Siberische taling	<i>Anas formosa</i>
Siberische tjiftjaf	<i>Phylloscopus collybita</i> ssp. <i>tristis</i>
Sibirische sprinkhaanzanger	<i>Locustella certhiola</i> ssp. <i>rubescens</i>
Sierlijke stern	<i>Sterna elegans</i>
Sierlijke witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia caudalis</i>
Sijs	<i>Carduelis spinus</i>

Slangenarend	<i>Circaetus gallicus</i> ssp. <i>gallicus</i>
Slechtvalk	<i>Falco peregrinus</i> ssp. <i>peregrinus</i>
Slobeend	<i>Anas clypeata</i>
Smelleken	<i>Falco columbarius</i> ssp. <i>aesalon</i>
Smient	<i>Anas penelope</i>
Smyrnagors	<i>Emberiza cineracea</i>
Smyrnaijsvogel	<i>Halcyon smyrnensis</i>
Sneeuwvang	<i>Anser caerulescens</i> ssp. <i>caerulescens</i>
Sneeuwgor	<i>Plectrophenax nivalis</i> ssp. <i>nivalis</i>
Sneeuwgor	<i>Plectrophenax nivalis</i> ssp. <i>insulae</i>
Sneeuwuil	<i>Nyctea scandiaca</i>
Sneeuwvink	<i>Montifringilla nivalis</i>
Snor	<i>Locustella luscinioides</i> ssp. <i>luscinioides</i>
Soepschildpad	<i>Chelonia mydas</i>
Soraral	<i>Porzana carolina</i>
Spaanse keizerarend	<i>Aquila adalberti</i>
Spaanse mus	<i>Passer hispaniolensis</i>
Sparrenzanger	<i>Dendroica fusca</i>
Sperwer	<i>Accipiter nisus</i> ssp. <i>nisus</i>
Sperwergrasmus	<i>Sylvia nisoria</i> ssp. <i>nisoria</i>
Sperweruil	<i>Surnia ulula</i> ssp. <i>ulula</i>
Spitsdolfijn van Gray	<i>Mesoplodon grayi</i>
Sporenkievit	<i>Vanellus spinosus</i>
Spotlijster	<i>Mimus polyglottos</i>
Spotvogel	<i>Hippolais icterina</i>
Spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i> ssp. <i>vulgaris</i>
Sprinkhaanzanger	<i>Locustella naevia</i> ssp. <i>naevia</i>
Staartmees	<i>Aegithalos caudatus</i> ssp. <i>europaeus</i>
Steenarend	<i>Aquila chrysaetos</i> ssp. <i>chrysaetos</i>
Steenloper	<i>Arenaria interpres</i> ssp. <i>interpres</i>
Steenpatrijs	<i>Alectoris graeca</i>
Steenuil	<i>Athene noctua</i> ssp. <i>vidalii</i>
Stekelstaartgierzwaluw	<i>Hirundapus caudacutus</i> ssp. <i>caudacutus</i>
Stekelstaartsnip	<i>Gallinago stenura</i>
Stellers eider	<i>Polysticta stelleri</i>
Steltkluut	<i>Himantopus himantopus</i>
Steltstrandloper	<i>Micropalama himantopus</i>
Steppearend	<i>Aquila nipalensis</i> ssp. <i>orientalis</i>
Steppebuizerd	<i>Buteo buteo</i> ssp. <i>vulpinus</i>
Steppehoen	<i>Syrrhaptes paradoxus</i>
Steppekiekendief	<i>Circus macrourus</i>
Steppekievit	<i>Vanellus gregarius</i>
Steppeklapekster	<i>Lanius excubitor</i> ssp. <i>pallidirostris</i>
Steppevorkstaartplevier	<i>Glareola nordmanni</i>

Steur	<i>Acipenser sturio</i>
Stormmeeuw	<i>Larus canus</i> ssp. <i>canus</i>
Stormvogeltje	<i>Hydrobates pelagicus</i>
Strandleeuwerik	<i>Eremophila alpestris</i> ssp. <i>flava</i>
Strandplevier	<i>Charadrius alexandrinus</i> ssp. <i>alexandrinus</i>
Struikrietzanger	<i>Acrocephalus dumetorum</i>
Swinhoes boszanger	<i>Phylloscopus trochiloides</i> ssp. <i>plumbeitarsus</i>
Syrische bonte specht	<i>Dendrocopos syriacus</i>
Taankleurige arend	<i>Aquila rapax</i>
Tafeleend	<i>Aythya ferina</i>
Taigaboomkruiper	<i>Certhia familiaris</i> ssp. <i>familiaris</i>
Taigagaai	<i>Perisoreus infaustus</i>
Taigarietgans	<i>Anser fabalis</i> ssp. <i>fabalis</i>
Taigastrandloper	<i>Calidris subminuta</i>
Tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i> ssp. <i>oenanthe</i>
Temmincks strandleeuwerik	<i>Eremophila bilopha</i>
Temmincks strandloper	<i>Calidris temminckii</i>
Tenerifegoudhaan	<i>Regulus teneriffae</i>
Tennesseezanger	<i>Vermivora peregrina</i>
Terekruiter	<i>Tringa cinerea</i>
Theklaleeuwerik	<i>Galerida theklae</i>
Tickells lijster	<i>Turdus unicolor</i>
Tijgerzanger	<i>Dendroica tigrina</i>
Tijmblauwtje	<i>Maculinea arion</i>
Tjiftjaf	<i>Phylloscopus collybita</i> ssp. <i>collybita</i>
Toendrabontbekplevier	<i>Charadrius hiaticula</i> ssp. <i>tundrae</i>
Toendrarietgans	<i>Anser fabalis</i> ssp. <i>rossicus</i>
Topper	<i>Aythya marila</i> ssp. <i>marila</i>
Torenvalk	<i>Falco tinnunculus</i> ssp. <i>tinnunculus</i>
Trocazduif	<i>Columba trocaz</i>
Tuimelaar	<i>Tursiops truncatus</i> ssp. <i>truncatus</i>
Tuinfluitier	<i>Sylvia borin</i> ssp. <i>borin</i>
Tureluur	<i>Tringa totanus</i> ssp. <i>totanus</i>
Turkestaanse klauwier	<i>Lanius isabellinus</i> ssp. <i>phoenicuroides</i>
Turkse boomklever	<i>Sitta krueperi</i>
Turkse tortel	<i>Streptopelia decaocto</i> ssp. <i>decaocto</i>
Tweekleurig hooibeestje	<i>Coenonympha arcania</i>
Tweekleurige vleermuis	<i>Vespertilio murinus</i> ssp. <i>murinus</i>
Vaal stormvogeltje	<i>Oceanodroma leucorhoa</i> ssp. <i>leucorhoa</i>
Vale gier	<i>Gyps fulvus</i> ssp. <i>fulvus</i>
Vale gierzwaluw	<i>Apus pallidus</i>
Vale lijster	<i>Turdus obscurus</i>
Vale oeverzwaluw	<i>Riparia paludicola</i>

Vale pijlstormvogel	<i>Puffinus yelkouan</i> ssp. <i>mauretanicus</i>
Vale spotvogel	<i>Hippolais pallida</i>
Vale vleermuis	<i>Myotis myotis</i> ssp. <i>myotis</i>
Veenbesparelmoervlinder	<i>Boloria aquilonaris</i>
Veenhooibeestje	<i>Coenonympha tullia</i> ssp. <i>tullia</i>
Veenpatrijs	<i>Perdix perdix</i> ssp. <i>sphagnetorum</i>
Veery	<i>Catharus fuscescens</i>
Veldleeuwerik	<i>Alauda arvensis</i> ssp. <i>arvensis</i>
Veldparelmoervlinder	<i>Melitaea cinxia</i>
Veldrietzanger	<i>Acrocephalus agricola</i> ssp. <i>septima</i>
Veldspitsmuis	<i>Crocidura leucodon</i> ssp. <i>leucodon</i>
Velduil	<i>Asio flammeus</i> ssp. <i>flammeus</i>
Vink	<i>Fringilla coelebs</i> ssp. <i>coelebs</i>
Vinpootsalamander	<i>Triturus helveticus</i> ssp. <i>helveticus</i>
Visarend	<i>Pandion haliaetus</i> ssp. <i>haliaetus</i>
Visdief	<i>Sterna hirundo</i> ssp. <i>hirundo</i>
Vorkstaartmeeuw	<i>Xema sabini</i>
Vorkstaartplevier	<i>Glareola pratincola</i> ssp. <i>pratincola</i>
Vroedmeesterpad	<i>Alytes obstetricans</i> ssp. <i>obstetricans</i>
Vuurgoudhaan	<i>Regulus ignicapillus</i> ssp. <i>ignicapillus</i>
Vuursalamander	<i>Salamandra salamandra</i> ssp. <i>terrestris</i>
Waterhoen	<i>Gallinula chloropus</i> ssp. <i>chloropus</i>
Waterpieper	<i>Anthus spinoletta</i> ssp. <i>spinoletta</i>
Waterral	<i>Rallus aquaticus</i> ssp. <i>aquaticus</i>
Waterrietzanger	<i>Acrocephalus paludicola</i>
Watersnip	<i>Gallinago gallinago</i> ssp. <i>gallinago</i>
Waterspitsmuis	<i>Neomys fodiens</i> ssp. <i>fodiens</i>
Watervleermuis	<i>Myotis daubentoni</i> ssp. <i>daubentoni</i>
Wenkbrauwwalbatros	<i>Diomedea melanophris</i>
Wespendief	<i>Pernis apivorus</i>
Westelijke blonde tapuit	<i>Oenanthe hispanica</i> ssp. <i>hispanica</i>
Westelijke rifeiger	<i>Egretta gularis</i>
Wielewaal	<i>Oriolus oriolus</i> ssp. <i>oriolus</i>
Wilde eend	<i>Anas platyrhynchos</i> ssp. <i>platyrhynchos</i>
Wilde kat	<i>Felis silvestris</i>
Wilde zwaan	<i>Cygnus cygnus</i>
Wilgengors	<i>Emberiza aureola</i> ssp. <i>aureola</i>
Willet	<i>Catoptrophorus semipalmatus</i>
Wilson's stormvogeltje	<i>Oceanites oceanicus</i>
Wilson's zanger	<i>Wilsonia pusilla</i>
Winterkoning	<i>Troglodytes troglodytes</i> ssp. <i>troglodytes</i>
Wintertaling	<i>Anas crecca</i> ssp. <i>crecca</i>
Witbandkruisbek	<i>Loxia leucoptera</i> ssp. <i>bifasciata</i>
Witbandzeearend	<i>Haliaeetus leucoryphus</i>

Witbuikrotgans	<i>Branta bernicla</i> ssp. <i>hrota</i>
Witbuikzandhoen	<i>Pterocles alchata</i>
Witflankdolfijn	<i>Lagenorhynchus acutus</i>
Witgat	<i>Tringa ochropus</i>
Withalsvliegenvanger	<i>Ficedula semitorquata</i>
Withalsvliegenvanger	<i>Ficedula albicollis</i>
Witkeelgors	<i>Zonotrichia albicollis</i>
Witkopeend	<i>Oxyura leucocephala</i>
Witkopgors	<i>Emberiza leucocephalos</i> ssp. <i>leucocephalos</i>
Witkopstaartmees	<i>Aegithalos caudatus</i> ssp. <i>caudatus</i>
Witkruingors	<i>Zonotrichia leucophrys</i> ssp. <i>leucophrys</i>
Witkruintapuit	<i>Oenanthe leucopyga</i>
Witooggeend	<i>Aythya nyroca</i>
Witoogmeeuw	<i>Larus leucophthalmus</i>
Witrugspecht	<i>Dendrocopos leucotos</i>
Witsnuitdolfijn	<i>Lagenorhynchus albirostris</i>
Witstaartkievit	<i>Vanellus leucurus</i>
Witstuitbarmsijs	<i>Carduelis hornemanni</i> ssp. <i>exilipes</i>
Witte dolfijn	<i>Delphinapterus leucas</i>
Witte kerkuil	<i>Tyto alba</i> ssp. <i>alba</i>
Witte kwikstaart	<i>Motacilla alba</i> ssp. <i>alba</i>
Witvleugelleeuwerik	<i>Melanocorypha leucoptera</i>
Witvleugelstern	<i>Chlidonias leucopterus</i>
Witwangstern	<i>Chlidonias hybridus</i> ssp. <i>hybridus</i>
Woestijngrasmus	<i>Sylvia nana</i> ssp. <i>nana</i> <i>Charadrius leschenaultii</i> ssp. <i>leschenaultii</i> of <i>crassirostris</i>
Woestijnplevier	<i>Oenanthe deserti</i> ssp. <i>atrogularis</i>
Woestijntapuit	<i>Rhodopechys githaginea</i>
Woestijnvink	<i>Ixobrychus minutus</i> ssp. <i>minutus</i>
Woudaap	<i>Melitaea diamina</i>
Woudparelmoervlinder	<i>Numenius arquata</i> ssp. <i>arquata</i>
Wulp	<i>Lacerta agilis</i> ssp. <i>agilis</i>
Zandhagedis	<i>Melospiza melodia</i>
Zanggors	<i>Turdus philomelos</i> ssp. <i>clarkei</i>
Zanglijster	<i>Haliaeetus albicilla</i>
Zeearend	<i>Synthliboramphus antiquus</i>
Zilveralk	<i>Larus argentatus</i> ssp. <i>argenteus</i>
Zilvermeeuw	<i>Pluvialis squatarola</i>
Zilverplevier	<i>Coenonympha hero</i>
Zilverstreephooibeestje	<i>Boloria euphrosyne</i>
Zilvervlek	<i>Spiranthes aestivalis</i>
Zomerschroeforchis	<i>Anas querquedula</i>
Zomertaling	<i>Piranga rubra</i>
Zomertangare	

Zomertortel	<i>Streptopelia turtur</i> ssp. <i>turtur</i>
Zuidelijke alk	<i>Alca torda</i> ssp. <i>islandica</i>
Zuidelijke bonte strandloper	<i>Calidris alpina</i> ssp. <i>schinzii</i>
Zuidelijke reuzenstormvogel	<i>Macronectes giganteus</i>
Zwaluwstaartwouw	<i>Elanoides forficatus</i>
Zwart porseleinhoen	<i>Amaurornis flavirostra</i>
Zwartbuikwaterspreeuw	<i>Cinclus cinclus</i> ssp. <i>cinclus</i>
Zwartbuikzandhoen	<i>Pterocles orientalis</i>
Zwarte frankolijn	<i>Francolinus francolinus</i>
Zwarte ibis	<i>Plegadis falcinellus</i> ssp. <i>falcinellus</i>
Zwarte kraai	<i>Corvus corone</i> ssp. <i>corone</i>
Zwarte leeuwerik	<i>Melanocorypha yeltoniensis</i>
Zwarte mees	<i>Parus ater</i> ssp. <i>ater</i>
Zwarte ooievaar	<i>Ciconia nigra</i>
Zwarte roodstaart	<i>Phoenicurus ochruros</i> ssp. <i>gibraltariensis</i>
Zwarte roodstaart	<i>Phoenicurus ochruros</i> ssp. <i>phoenicuroides</i>
Zwarte rotgans	<i>Branta bernicla</i> ssp. <i>nigricans</i>
Zwarte ruiters	<i>Tringa erythropus</i>
Zwarte specht	<i>Dryocopus martius</i> ssp. <i>martius</i>
Zwarte spreeuw	<i>Sturnus unicolor</i>
Zwarte stern	<i>Chlidonias niger</i> ssp. <i>niger</i>
Zwarte tapuit	<i>Oenanthe leucura</i>
Zwarte wouw	<i>Milvus migrans</i> ssp. <i>migrans</i>
Zwarte zee-eend	<i>Melanitta nigra</i> ssp. <i>nigra</i>
Zwarte zeekoet	<i>Cephus grylle</i> ssp. <i>arcticus</i>
Zwartkapstormvogel	<i>Pterodroma hasitata</i>
Zwartkeelheggenmus	<i>Prunella atrogularis</i>
Zwartkeellijster	<i>Turdus ruficollis</i> ssp. <i>atrogularis</i>
Zwartkop	<i>Sylvia atricapilla</i> ssp. <i>atricapilla</i>
Zwartkopgors	<i>Emberiza melanocephala</i>
Zwartkopmeeuw	<i>Larus melanocephalus</i>
Zwartkopreiger	<i>Ardea melanocephala</i>
Zwartkoprietzanger	<i>Acrocephalus melanopogon</i>
Zwartkopzanger	<i>Dendroica striata</i>
Zwartkruintsjagra	<i>Tchagra senegala</i>
Zwartsnavelkoekoek	<i>Coccyzus erythrophthalmus</i>
Zwartvleugeltangare	<i>Piranga olivacea</i>

BIJLAGE 3 PLAN VAN AANPAK 'ONTWERPFASE'

Dit model plan van aanpak kan door de uitvoerende partij (aannemer/eigen dienst) worden gebruikt om tot een Plan van Aanpak flora en fauna 'uitvoeringsfase' te komen.

**PLAN VAN AANPAK
GEDRAGSCODE FLORA-
EN FAUNAWET
(ONTWERPFASE)**

**BEHORENDE BIJ DE
INTEGRALE LEIDRAAD**

Gemeente Neerijnen

BTL Advies b.v.
18 januari 2013

COLOFON

Oisterwijk, 18 januari 2013

Opgesteld door **BTL Advies BV.**
Parklaan 1
5061 JV Oisterwijk
Postbus 385
5060 AJ OISTERWIJK
t 013 52 99 555
f 013 52 99 550
e advies@btl.nl

Opdrachtgever **BTL Advies BV.**

Projectnummer 222199

Status Definitief

INHOUD

INHOUD	3
1 INLEIDING	5
1.1 Plan van aanpak 'ontwerpfase'	5
1.2 Ligging van het werk	5
1.3 Opdrachtsomschrijving	5
1.4 Betrokken partijen	6
1.4.1 Opdrachtgever	6
1.4.2 Directie/Toezichthouder(s)	6
1.4.3 Samenstellers plan van aanpak 'ontwerpfase'	6
1.4.4 Samenstellers plan van aanpak 'uitvoeringsfase' (opdrachtnemer)	6
2. INVENTARISATIE EN REGISTRATIE	7
2.1 Inventarisatie en registratie	7
2.2 Te inventariseren en registreren gegevens	7
2.3 Wijze van registreren	8
3. RISICO'S TEN AANZIEN VAN FLORA EN FAUNA	9
3.1 Risico's vanuit soortbescherming	10
3.2 Risico's vanuit gebiedsbescherming	10
4. RISICOBEBEERSING	11
4.1 Maatregelen t.b.v. soortbescherming	11
4.2 Maatregelen t.b.v. gebiedsbescherming	12
4.2 Organisatie	12
4.2.1 inzet personeel en deskundigheid	12
4.2.2 werkperiode	12
5. COMMUNICATIE & EVALUATIE	15

1 INLEIDING

1.1 PLAN VAN AANPAK 'ONTWERPFASE'

Dit plan van aanpak is een bijlage van de integrale leidraad gedragscodes Flora- en faunawet. Middels dit plan van aanpak wordt invulling gegeven aan het werken conform de gedragscode 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' en/ of 'beheer groenvoorzieningen'. Het primaire doel van deze gedragscodes is het voorkomen of tot een minimum beperken van schade en verstoring aan beschermde flora en fauna. De gedragscodes geven richtlijnen hoe zorgvuldig te handelen bij voorbereidende en uitvoerende werkzaamheden.

Het voor u liggende Plan van Aanpak 'ontwerpfase' moet worden gezien als een handreiking met suggesties voor het opstellen van het Plan van Aanpak 'uitvoeringsfase'.

Het definitieve Plan van Aanpak 'uitvoeringsfase' dient op basis van dit voorstel en conform het bestek opgesteld te worden door de opdrachtnemer. Deze dient te beschrijven hoe er tijdens de duur van het project zorgvuldig met flora en fauna wordt omgegaan en hoe de kwaliteit van die handelingen wordt gewaarborgd. Het PvA 'uitvoeringsfase' is een dynamisch document dat op de werklocatie aanwezig dient te zijn.

1.2 LIGGING VAN HET WERK

@@ Bondige duidelijke uitleg van de locatie (wat voor elementen, gebouwen, groen elementen zijn aanwezig en wat is de huidige functie van het terrein).

@@ Behandel of er bijzondere gebieden in of in de nabijheid van het gebied liggen (Natura 2000, EHS, overige (waardevolle) natuurgebieden of landgoederen)

@@ Verduidelijk bovenstaande eventueel met een kaartje of foto.

1.3 OPDRACHTSOMSCHRIJVING

Het werk betreft de uitvoering van *werkzaamheden voor het beheer van de groenvoorzieningen in de gemeente Neerijnen, conform de gedragscode 'Beheer groenvoorzieningen' (BG), dan wel het realiseren van ruimtelijke ontwikkelingen conform de gedragscode 'Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' (RO).*

@@ besteksnummer en korte omschrijving van het werk.

@@ welke gedragscode is van toepassing

1.4 BETROKKEN PARTIJEN

1.4.1 OPDRACHTGEVER

Gemeente Neerijnen
Bezoekadres: Van Pallandweg 11
Postadres: Postbus 30, 4180 BA Waardenburg
telefoon: 0418 65 65 65
contactpersoon:

1.4.2 DIRECTIE/TOEZICHTHOUDER(S)

Voor de uitvoering van het werk zal de opdrachtgever aan de opdrachtnemer mededelen wie als directie zal optreden.

1.4.3 SAMENSTELLERS PLAN VAN AANPAK 'ONTWERPFASE'

BTL Advies B.V.
Bezoekadres: Parklaan 1, Oisterwijk
Postadres: Postbus 385, 5060 AJ OISTERWIJK
Telefoon: 013 - 52 99 555
Telefax: 013 - 52 99 550
E-mail: advies@btl.nl
Contactpersoon: Dhr. W. C.J. van Heerewaarden

Gemeente Neerijnen
Bezoekadres: Van Pallandweg 11
Postadres: Postbus 30, 4180 BA Waardenburg
telefoon: 0418 65 65 65
contactpersoon:

1.4.4 SAMENSTELLERS PLAN VAN AANPAK 'UITVOERINGSFASE' (OPDRACHTNEMER)

Het in acht nemen van het PvA, het afstemmen van de werkzaamheden en de planning dient tijdens de uitvoeringsfase te worden verzorgd door de opdrachtnemer van bestek:

xxxxx.

naam

adres

postcode en plaats.....

tel

fax

contactpersoon

2. INVENTARISATIE EN REGISTRATIE

2.1 INVENTARISATIE EN REGISTRATIE

Tijdens de werkzaamheden wordt aandacht besteed aan inventarisatie en registratie. Dit gebeurt, wanneer nodig (bijvoorbeeld in broedseizoen), tijdens visuele inspecties voorafgaand aan de uitvoering van de werkzaamheden en tijdens de uitvoering van werkzaamheden (registratie).

@@ door opdrachtnemer projectspecifiek uit te werken en aan te vullen.

2.2 TE INVENTARISEREN EN REGISTREREN GEGEVENS

In de integrale leidraad 'gedragscodes Flora- en faunawet' bevindt zich informatie over de voorkomende beschermde soorten flora en fauna in de gemeente Neerijnen. Deze gegevens dienen in het werkgebied te worden gecontroleerd en locaties worden zo nodig gemarkeerd en afgeschermd. Wanneer afwijkingen van de beschikbaar gestelde verspreidingsgegevens worden ontdekt (zoals nieuwe locaties met beschermde soorten) moeten deze worden geregistreerd op het waarnemingenformulier.

Er is informatie nodig over het voorkomen van de volgende soorten/vaste rust- en verblijfplaatsen:

Vaste rust- en verblijfplaatsen, permanent in gebruik (VRV-P)

Tabel 1 soorten

Groeiplaatsen van beschermde planten

Konijnenburcht

Vossenburcht

Tabel 2 soorten

Groeiplaatsen van beschermde planten

Nest of holle boom in gebruik door steenuil

Tabel 3 soorten

Groeiplaatsen van beschermde planten

Beverburcht

Vaste rust- en verblijfplaatsen, tijdelijk in gebruik (VRV-T)

Tabel 1 soorten

Migratiezones amfibieën (voorjaarstrek);

Winterrustplaatsen amfibieën en zoogdieren

Tabel 2 soorten

Paaiplaatsen beschermde vissen (rivierdonderpad, meerval)

Winterrustplaatsen amfibieën en reptielen

Vogels

Horsten van roofvogels (o.a. buizerd en havik)
Holle boom of nestkast in gebruik door uilen (zoals kerkuil) of torenvalk
Hoge gebouwen of bomen in gebruik door slechtvalk;
Nesten ooievaar (ooievaarspalen);
Nestpijp van ijsvogel (steile oever, boomkluit)
Kolonie van reigers, kauwen, roeken, oeverzwaluwen

Tabel 3 soorten

Vleermuisbomen
Winterrustplaatsen van amfibieën (o.a. houtstapels, liggend dood hout en composthopen)
Paaiplaatsen beschermde vissen

Tijdelijke rust- en verblijfplaatsen (TRV)

Deze soorten hebben geen vaste locaties maar verblijven veelal wel in concentratiegebieden. Deze concentratiegebieden dienen inzichtelijk te worden gemaakt.

Leefgebied van Tabel 1 soorten

Egels
Hazen
Reeën

Tabel 2 soorten

Vogels

Nestconcentraties van de meeste vogels (o.a. eenden en zangvogels)
Winterrustplaatsen van watervogels

Tabel 3 soorten

Slakken

Winterverblijfplaatsen platte schijfhoorn (in bodemmateriaal sloten)

2.3 WIJZE VAN REGISTREREN

De gegevens dienen tijdens de bouwvergadering aan de hand van het bij het bestek gevoegde waarnemingenformulier (of bijlage 4 van de leidraad) aangeleverd te worden aan de gemeente. De gemeente dient aan te geven of waargenomen soorten ook op kaart moeten worden weergegeven.

3. RISICO'S TEN AANZIEN VAN FLORA EN FAUNA

Op het gebied van natuurbescherming wordt onderscheid gemaakt tussen twee niveaus: gebiedsbescherming en soortbescherming. De Natuurbeschermingswet regelt de bescherming van belangrijke natuurgebieden (Natura 2000 gebieden en Beschermde Natuurmonumenten). Om waardevolle soorten (ook buiten deze gebieden) te beschermen, regelt de Flora- en faunawet de bescherming van plant- en diersoorten en belangrijke onderdelen van hun leefgebieden zoals vaste rust- en verblijfplaatsen. Onderstaand worden in paragraaf 3.1. de risico's in het kader van soortbescherming bepaald en in paragraaf 3.2 de risico's ten aanzien van gebiedsbescherming.

Door de gemeente moet worden aangegeven:

- *of met dit Plan van Aanpak wordt gewerkt of dat ten behoeve van de bescherming van specifieke soorten of gebieden een werkplan is gewenst. Voor beheeractiviteiten en veelvoorkomende kleinschalige RO projecten (zoals het kappen van een boom, het omvormen van een heestervak of het verbreden van een weg) wordt voor het analyseren van risico's gebruik gemaakt van dit Plan van Aanpak, tenzij complexe risico's worden verwacht. Voor grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen is het opstellen van een werkplan aanbevelingswaardig. Onderwerpen die in een werkplan naar voren dienen te komen zijn:*
 - o *werkzaamheden en globale planning;*
 - o *uitvoeringseisen ontheffing Flora- en faunawet/ vergunning Natuurbeschermingswet;*
 - o *te nemen maatregelen;*
 - o *afstemming en communicatie tussen betrokken partijen;*
 - o *onverwachte soorten.*
- *of voor dit bestek risico's gelden met betrekking tot de Natuurbeschermingswet (i.r.t. de Natura 2000 beheerplannen);*
- *of en welke uitvoeringseisen er worden gesteld vanuit de ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet of/ en de vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet;*

3.1 RISICO'S VANUIT SOORTBESCHERMING

Risico's ten aanzien van de voorkomende beschermde flora en fauna , worden in onderstaande tabel weergegeven. De exacte locaties worden verduidelijkt met een kaartje. @@In het licht grijs zijn voorbeelden aangeduid.

Geplande maatregelen	Soort	Locatie	Funcctie locatie voor soort	Risico/ gevolg
Tabel 3 soorten				
dempen poel	rugstreepad	buitengebied	voortplantings-habitat	vernietiging , blijvend zonder herstelmogelijkheden
Tabel 2 soorten				
graafwerkzaamheden	wilde marjolein	zoomvegetatie buitengebied	groeiplaats	vernietiging , blijvend zonder herstelmogelijkheden
Tabel 1 soorten				
maaien oeverzone	wilde eend	park	broedplaats	... , tijdelijk met herstelmogelijkheden
Jaarrond beschermde vogelnesten				
slopen v.e. gebouw	kerkuil	boerderij te midden van het geplande landgoed	permanente vaste rust- en verblijfplaats	verstoring en/ of vernietiging , blijvend zonder herstelmogelijkheden

@@Raadpleeg de volgende bronnen voor het bepalen van de risico's:

- Natuurwaardenkaart
- Leidraad (gedragsregels RO of BG, paragraaf 3.4 en 4.3)

3.2 RISICO'S VANUIT GEBIEDSBESCHERMING

@@ Alleen invullen indien beschermde gebieden in of nabij het plangebied aanwezig zijn.

@@ Neem de eisen vanuit de vergunning die in het kader van de Natuurbeschermingswet is aangevraagd op zodat op basis hiervan de juiste maatregelen kunnen worden getroffen.

@@ Raadpleeg in geval van Natura 2000 gebieden het beheerplan van het betreffende gebied, waarin normen zijn opgenomen voor welke factoren en in welke mate het gebied gevoelig is. Indien het beheerplan niet beschikbaar is kan hiervoor ook de effectenindicator op de website van het ministerie geraadpleegd worden (www.rijksoverheid.nl). Hier kan bekeken worden wat is de gevoeligheid van een soort/habitatype voor verschillende storingsfactoren. Het gaat hierbij om:

- Geluidsnormen
- Lichtvervuiling
- Trilling
- Depositie
- Verdroging
- Verzilting
- Verontreiniging
- Optische verstoring
- Verzuring
- Vermesting
- Vernatting

4. RISICOBEBEERSING

In dit hoofdstuk worden acties vanuit zorgvuldig handelen en het nemen van beschermende maatregelen beschreven, die volgen uit de risico's zoals geanalyseerd in hoofdstuk 3.

@ Raadpleeg leidraad, gedragscode en eventuele ontheffingen of vergunningen voor het bepalen van acties t.a.v. mitigeren, compenseren en zorgvuldig handelen. Compenseren is alleen van toepassing bij ruimtelijke ontwikkelingen.

4.1 MAATREGELEN T.B.V. SOORTBESCHERMING

In onderstaande tabel wordt per werkzaamheid weergegeven welke mitigerende maatregelen en/ of compenserende maatregelen worden getroffen. Mitigerende maatregelen bestaan uit zorgvuldig handelen en het treffen van beschermende maatregelen. Bij compenseren betreft het bijvoorbeeld het inrichten van een vervangende verblijfplaats.

ON Werkzaamheden opdrachtnemer (aannemer)

OG Werkzaamheden opdrachtgever/ directie

EC Inzet ter zake deskundige

Gepelde werkzaamheden	Werkzaamheden	ON	OG	EC	Opmerkingen
Maaian oever	Mitigerende maatregelen				
Wilde eend	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Beschermingszone van 15 meter rond nest door middel van piketten en lint ▪ Maairichting van weg naar oever ▪ Materieel op afstand starten zodat geluidsgewenning optreedt 	x			Markeringen plaatsen kort voor de werkzaamheden en daarna ook vrij snel weer weg halen i.v.m. ongewenste aandacht
Scheren haag	Mitigerende maatregelen				
Nest merel	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Beschermingszone van 10 meter rond nest door middel van lint ▪ Werkrichting vanaf drukke kant (zodat de vogel niet de weg op vliegt) ▪ Materieel op afstand starten zodat geluidsgewenning optreedt ▪ Werkzaamheden uitvoeren in één werkgang zodat moment van verstoring kort is 	x			

Graafwerkzaamheden	Beschermen en behouden/ realiseren vervangende groeiplaats				
Wilde marjolein	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Verplaatsen van de plant ▪ In een straal van ... m rondsteken ▪ Verplanten door een verplantmachine 	x		x	De werkzaamheden worden door een specialistisch bedrijf uitgevoerd namelijk:

@@ maak bij de invulling van de maatregelen gebruik van de gedragsregels per werklocatie (RO/ gedragsregels per beheercategorie) (paragraaf 3.4 en 4.3);

@@ raadpleeg de volgende bronnen voor het bepalen van de maatregelen:

* Leidraad en de Natuurwaardenkaart. ** Goedkeuringsbesluit ontheffing.

4.2 MAATREGELEN T.B.V. GEBIEDSBESCHERMING

In paragraaf 3.2 is geanalyseerd welke risico's worden gevormd ten aanzien van beschermde gebieden. Wanneer een vergunning is aangevraagd, dient aan de eisen die de vergunning stelt te worden voldaan.

@@ In te vullen door aannemer, bijvoorbeeld:

- Omgang met Natura 2000 gebieden;
- Beperken geluidsoverlast;
- Beperken kunstmatige belichting.
- Beperken betreding met machines (werkroutes zwaar materieel)

4.2 ORGANISATIE

4.2.1 INZET PERSONEEL EN DESKUNDIGHEID

In de gedragscode worden eisen gesteld aan de deskundigheid van de betrokken medewerkers.

@@ Door de opdrachtnemer in te vullen hoe deze omgaat met de inzet van deskundig personeel.

4.2.2 WERKPERIODE

@@ Voor het invullen van deze tabel dient de aannemer de werkbare en onwerkbare periodes per voorkomende soort op te zoeken (zie gedragsregels in paragraaf 3.4 en 4.3 van de leidraad) en af te zetten tegen de periode(n) waarin de werkzaamheden plaatsvinden. Onderstaande tabel betreft een voorbeeld.

Onderwerp	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
soort 1												
activiteit 1												
activiteit 2												

@@ Mitigerende maatregelen beschrijven in 4.1 wanneer werkzaamheden binnen de risicovolle perioden worden uitgevoerd.

Raadpleeg voor de risicoperiodes per soort/soortgroep:

- *Gedragsregels per werklocatie (RO)/gedragsregels per beheercategorie (paragraaf 3.4 en 4.3)*
- *Natuurkalenders per soort van het LNVLoket, te downloaden via:
http://www.hetlnvloket.nl/portal/page?_pageid=116,1640898&_dad=portal&_schema=PORTAL&p_document_id=&p_node_id=10191426&p_mode*

5. COMMUNICATIE & EVALUATIE

In onderstaand schema zijn de geplande bijeenkomsten en bijbehorende agendapunten weergegeven. Onderdeel van deze bijeenkomsten is evaluatie over de werkwijze ten aanzien van (beschermde) flora en fauna. De opdrachtnemer is verantwoordelijk voor het inbrengen van het aspect Flora- en faunawet in bouwvergaderingen. De eindevaluatie kan zowel door de opdrachtnemer als door de opdrachtgever worden geïnitieerd.

@@ Door de aannemer in te vullen, voorbeelden zijn in lichtgrijs weergegeven.

Datum/ frequentie	Type bijeenkomst	agendapunten
<i>Vóór de start van het werk</i>	Bouwvergadering 1	Vastlegging goedgekeurd PVA 'uitvoeringsfase'
<i>Elke .. weken</i>	Reguliere bouwvergadering	o.a. tussentijdse evaluatie (zie integrale leidraad gedragscodes FFW)
<i>Bij oplevering werk</i>	Eindevaluatie	zie integrale leidraad gedragscodes FFW

BIJLAGE 4

WAARNEMINGENFORMULIER

Dit formulier wordt ingevuld tijdens de inventarisatie voorafgaand aan de werkzaamheden zodat aanwezige beschermde soorten en verblijfplaatsen geregistreerd zijn en hierin de uitvoering rekening mee kan worden gehouden. Ook worden soorten geregistreerd die tijdens de uitvoering van de werkzaamheden worden aangetroffen. Ingevulde formulieren dienen ook als input voor het actueel houden van de natuurwaardenkaart.

Gemeente Neerijnen, wijk/locatie:
 type werkzaamheden
 datum
 uitvoerder/medewerker

Soorten-groep	soort	tabel ffw	biotoop	plaats-aan-duiding	functie leefge-bied
vleermuizen	gebouwbewonende soorten	3	spouwmuren/dakpannen		
	boombewonende soorten	3	boomholtes/spletten		
	migratieroute	3	lijnvormige beplanting		
zoogdieren	bever	3	kleinschalig weide- of akkerlandschap/ bos/		
	...				
vogels	havik	3	dicht bos/ bomengroep/ bomenlaan		
	buizerd	3	boomgroep/ bos/ bomenlanen		
	ransuil	3	boomgroep/ bos/ houtwallen		
	boomvalk	3	bos/boomgroep/bomenlaan		
	kerkuil	3	open/ halfopen gebieden in en nabij gebouwen		
	steenuil	3	half open kleinschalig landschap / boomholtes/ gebouwen (schuren, boerderijen)		
	ijsvogel	3	onverharde oevers, overhangende beplanting		
	...				
vissen	grote modderkruiper	3	vaarten/ sloten, extensief beheerd		
	bittervoorn	3	water met grote zoetwatermosselen		
	rivierdonderpad	3	beken, meren, rivieren op plaatsen met steenbestorting		
	marm grondel	2	rivieren/uiterwaardplassen/kanalen/sloten/ beken/stenen/waterplanten		
	paling	2	wateren met modderbodems		
	kleine modderkruiper	2	sloten/ beken/ meren		
	...				
amfibieën	poelkikker	3	vennen/ kleine wateren/ sloten/ bos/ heide/		
	kamsalamander	3	poelen/ vennen/ (kleine) langzaam stromende		
	rugstreeppad	3	pioniersituaties/ braakliggende terreinen met		
	bruine kikker	1	poelen/ sloten/ grasland/ ruigte/ bosjes		
...					
reptielen	...				
dagvlinders	...				
libellen	rivierrombout	3	rivier/ zandbanken tussen kribben		
slakken	platte schijfhoren	3	stilstaand of zwakstromend water met rijke plantengroei		
planten	rietorchis	2	moerassig grasland/ moerassen/ oevers		
	lange ereprijs	2	natte, matig voedselrijke grond bij rivieroevers/		
	waterdrieblad	2	moerassige weiden/ slootkanten		
	tongvaren	2	oude vochtige muren/ beschaduwde greppelkanten		
	grote kaardenbol	1	vochtige/ natte graslanden		
	...				
	...				
...					
...					

Codering functie leefgebied

- 1: vaste rust-/verblijfplaats
- 2: foerageergebied
- 3: migratiegebied

Gemeente Neerijnen, wijk/locatie:

type werkzaamheden

datum

uitvoerder/medewerker

Bijzonderheden (bijv. opvallendheden, knelpunten, calamiteit):

Gemaakte afspraken/ getroffen maatregelen n.a.v. de aangetroffen soorten:

Afwijkingen t.o.v. het PvA (uitvoeringsfase):

Niet uitgevoerde (onderhouds)werkzaamheden incl. reden:

Paraaf

uitvoerder

d.d.....

Toelichting waarnemingenformulier

Registreren van soorten / verblijfplaatsen

Met behulp van de natuurwaardenkaart kan snel worden beoordeeld of het werkgebied onderdeel uitmaakt van het leefgebied van beschermde soorten. Op deze manier kan schade aan voorkomende planten- en diersoorten worden voorkomen. De verspreiding van soorten verandert echter per tijdseenheid. Op de ene plek verdwijnen soorten, terwijl op de andere locatie weer nieuwe soorten verschijnen. Dit betekent dat verspreidingsgegevens altijd zijn gebaseerd op momentopnames. Het kan dus zo zijn dat voor het werkgebied geen soorten bekend zijn, maar dat deze toch aangetroffen kunnen worden. Daarom is het belangrijk dat deze soorten worden genoteerd. Op deze manier kunnen de werkzaamheden hierop worden afgestemd. De uitvoerende medewerker kan hiermee dus een bijdrage leveren aan de kennis van verspreiding van soorten en daarmee een bijdrage leveren aan de natuurbescherming in de gemeente. Voor een goede documentatie is het aan te raden om, indien de situatie dit toelaat, een foto te maken van de waargenomen soort.

Toelichting op de kolommen

Tabel: Deze geeft de beschermingsgraad aan van de betreffende soort (gebaseerd op de drie tabellen in de Flora- en faunawet), waarbij 3 het hoogste beschermingsniveau is.

Biotoop: Hierin wordt aangegeven waar de kans het grootst is dat verblijfplaatsen van de genoemde soorten aanwezig kunnen zijn. Zo hoeft een overvliegende buizerd niet genoteerd te worden, maar wel als een nest van een buizerd wordt gevonden.

Plaatsaanduiding: Dit kan bijvoorbeeld door het noemen van een straatnaam, naam van een watergang, polder of bosgebied, het intekenen op kaart en/of het aangeven van de GPS coördinaten.

Functie leefgebied: Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen 1: vaste verblijfplaats (nest/holte/burcht), 2: foerageergebied, 3: migratiegebied.

Afwijkingen van maatregelen en planning / Niet uitgevoerde werkzaamheden

Naast het registreren van soorten, dienen ook eventuele afwijkingen van de in het PVA beschreven beschermende maatregelen, zorgvuldig handelen en / of uitvoering van de onderhoudsmaatregelen geregistreerd en gerapporteerd te worden. Op het waarnemingenformulier kunnen tijdens het werk de benodigde afwijkingen kort genoteerd worden, waarna deze aan de gemeente worden voorgesteld.

Onderhoudsmaatregelen die achterwege zijn gebleven, omdat deze bijvoorbeeld op een later tijdstip nog moeten plaatsvinden, worden ook op het formulier genoteerd.

BIJLAGE 5 HANDREIKING BESTEKSONDERDELEN

Deze handreiking is bedoeld om het werken conform de gedragscodes 'beheer groenvoorzieningen' en 'ruimtelijke ontwikkeling & inrichting' te implementeren in bestekken.

()

()

()

()

0. TOTSTANDKOMING OVEREENKOMST

CONCEPT

PAR

0.01 AANBESTEDENDE DIENST

0.02 PROCEDURE

0.03 INLICHTINGEN

0.04 **INSCHRIJVING**

8. De inschrijver dient zijn deskundigheid, zoals bedoeld in artikel 01.22.01 lid 03 van de Standaard 2010, aan te tonen na een schriftelijk verzoek daartoe, binnen de in dat verzoek vermelde termijn.

@@ ALLEEN OPNEMEN WANNEER HET EEN GUNNINGSCRITERIUM IS.

0.05 **INSCHRIJVINGSSTAAT**

0.06 AANBESTEDING

0.07 OPDRACHT

CONCEPT

1. ALGEMEEN

CONCEPT

PAR

1.01 OPDRACHTGEVER

1.02 DIRECTIE

1.03 LOCATIE

1.04 ALGEMENE BESCHRIJVING

1.05 TIJDSBEPALING

1.06 ONDERHOUDSTERMIJN

CONCEPT

2. BESCHRIJVING

2.1 ALGEMENE GEGEVENS

CONCEPT

PAR

01 TEKENINGEN
.....**02 PEILEN EN HOOFDAFMETINGEN**
.....**04 BIJLAGEN**

De volgende bijlagen behoren tot het bestek:

- PvA FFW ontwerpfase, d.d. @@-@@-20@@
 - Model waarnemingenformulier
 - Gedragsregels per beheercategorie/werklocatie
- @@ relevante gedragsregels selecteren uit de integrale leidraad

De volgende bijlagen liggen bij de opdrachtgever ter inzage:

- Integrale leidraad gemeente Neerijnen, d.d. @@-@@-20@@
- Natuurwaardenkaart(en), d.d. @@-@@-20@@
- Eventuele aan de opdrachtgever verleende ontheffingen in het kader van de Flora- en fauna wetgeving en de Natuurbeschermingswet.

05 FLORA EN FAUNA

Op dit werk is/zijn de onderstaande gedragscode(s) (inclusief bijbehorende goedkeuringsbesluiten) van toepassing:

De werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd conform de Integrale leidraad flora en fauna gemeente Neerijnen, d.d. @@-@@-@@@

De werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd conform de 'Gedragscode bestendig beheer groenvoorzieningen', Goedgekeurd door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit op 20 december 2007.

De werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd conform de 'Gedragscode ruimtelijke ontwikkeling & inrichting', Goedgekeurd door het Ministerie van Economische zaken, Landbouw en Innovatie op 31 december 2010.

Deze gedragscode(s) is/ zijn te downloaden vanaf de website: www.hetInvloket.nl

2.2 NADERE BESCHRIJVING

CONCEPT

PAR

01 VERKLARING VAN DE HIERNA VOLGENDE STAAT

In de hierna volgende staat is een nadere beschrijving van het uit te voeren werk opgenomen.

02 KENMERK RESULTAATSVERPLICHTING

Door een 'V' is aangegeven dat de daarop betrekking hebbende hoeveelheid resultaatsverplichting een verrekenbare hoeveelheid betreft als bedoeld in paragraaf 38 lid 1 van de U.A.V. 1989. Afwijkingen worden verrekend overeenkomstig paragraaf 39 van de U.A.V. 1989 met inachtneming van paragraaf 01.03 van de Standaard 2010.

Door een 'N' is aangegeven dat de daarop betrekking hebbende hoeveelheid resultaatsverplichting een niet verrekenbare hoeveelheid betreft als bedoeld in paragraaf 38 lid 2 van de U.A.V. 1989.

Door een 'A' is aangegeven dat de op de desbetreffende resultaatsverplichting betrekking hebbende hoeveelheden te accorderen hoeveelheden zijn als bedoeld in artikel 01.01.05 van de Standaard 2010. Onder een te accorderen hoeveelheid wordt verstaan een hoeveelheid die nauwkeurig is te bepalen, door de aannemer is te controleren op basis van het bestek, de bij het bestek behorende documenten en eventueel door de opdrachtgever nader te verstrekken aanvullende gegevens en vervolgens in overleg tussen opdrachtgever en aannemer wordt vastgesteld.

03 HOEVEELHEID TER INLICHTING

De in de kolom 'Hoeveelheid ter inlichting' vermelde hoeveelheden worden uitsluitend ter inlichting verstrekt. Wanneer deze hoeveelheden afwijken van die, af te leiden uit de resultaatsverplichting, zijn deze laatste bindend.

Door een 'L', respectievelijk 'T' is aangegeven of de daarop betrekking hebbende hoeveelheid een hoeveelheid bouwstof betreft die door de aannemer moet worden geleverd respectievelijk door de opdrachtgever ter beschikking wordt gesteld.

Door een 'I' is aangegeven dat de daarop betrekking hebbende hoeveelheid een hoeveelheid ter inlichting betreft niet zijnde een bouwstof die door de aannemer moet worden geleverd dan wel door de opdrachtgever ter beschikking wordt gesteld.

Tot een resultaatsverplichting behoort tevens, voorzover niet anders vermeld, het verwerken van de onder de desbetreffende bestekspost vermelde hoeveelheid ter inlichting.

04 GRENZEN VAN DE SITUERING

De in de hierna volgende staat aangegeven grenzen van de situering zijn globaal. De directie is bevoegd de voorgeschreven werkzaamheden op andere plaatsen te laten uitvoeren dan in de posten omschreven, doch wel binnen de grenzen van het werk, zonder dat hiervoor bijbetaling plaatsvindt. De verrekening geschiedt op de daarvoor in aanmerking komende posten, onverminderd het bepaalde in paragraaf 34 van de U.A.V. 1989.

CONCEPT

BESTEK- POST- NUMMER	CATALOGUSNUMMER		OMSCHRIJVING	EEN- HEID	HOEEVEELHEID RESULTAATS VERPLICHTING	HOEEVEELHEID TER INLICHTING
	HOOFD- CODE	DEFICODE 1 2 3 4 5 6				
84			WERKZAAMHEDEN IKV FLORA EN FAUNAWET Voor onderstaande werkzaamheden dient de in te zetten deskundige te voldoen aan de criteria voor deskundigheid zoals is aangegeven in artikel 01.22.01 lid 03 van de Standaard 2010.			
841			GEDRAGSCODE FLORA EN FAUNAWET @@ keuze voor EUR/keer is afhankelijk van type werk. Bestendig beheer werkzaamheden met een hogere onderhoudsfrequentie bijvoorbeeld EUR praktischer zodat uitvoerende partij vrij is in keuze om locatie vaker te inspecteren (bijv. meerdere keren in broedseizoen).			
841010	619999		Opstellen PvA FFW uitvoeringsfase Betreft: werkzaamheden ten behoeve van het opstellen en actualiseren van het Plan van Aanpak uitvoeringsfase ihkv de gedragscode conform lid 01 van artikel 01.22.03 van de Standaard 2010 en deel 3 van dit bestek.	EUR		N
841020	619999		Inventariseren flora Betreft: het vaststellen en registreren van groeiplaatsen van beschermde planten.	EUR		N
841030	642110		Inventariseren flora. Betreft: het vaststellen en registreren van groeiplaatsen van beschermde planten. (@@ conform Standaard één keer totaal vermelde oppervlakte) <i>Situering in het werk (met vermelding van tek.nrs.) en bijzonderheden volgens handleiding vermelden.</i> <i>Oppervlakte vermelden.</i> <i>Eventueel eisen uit de Standaard RAW Bepalingen nader specificeren.</i>	keer	1,00	N
841050	619999		Inventariseren fauna verkennend Betreft: het vaststellen en registreren van vaste rust- en verblijfplaatsen van beschermde dieren conform lid 01 van artikel 64.03.01 van de Standaard 2010.	EUR		N
841060	641110		Inventariseren fauna, verkennend. Betreft: het vaststellen en registreren van vaste rust- en verblijfplaatsen van beschermde dieren conform lid 01 van artikel 64.03.01 van de Standaard 2010. (@@ conform Standaard één keer totaal vermelde oppervlakte) <i>Situering in het werk (met vermelding van tek.nrs.) en bijzonderheden volgens handleiding vermelden.</i> <i>Aantal bomen, objecten en/of oppervlakte vermelden.</i> <i>Eventueel eisen uit de Standaard RAW Bepalingen nader specificeren.</i>	keer	1,00	N
841070	619999		Inventariseren fauna soortspecifiek Betreft: het vaststellen en registreren van vaste rust- en verblijfplaatsen van beschermde dieren conform lid 03 van artikel 64.03.01 van de Standaard 2010.	EUR		N

BESTEKS POST- NUMMER	CATALOGUSNUMMER HOOFD- CODE	DEFICODE						OMSCHRIJVING	EEN- HEID	HOEEVEELHEID RESULTAATS VERPLICHTING	HOEEVEELHEID TER INLICHTING
		1	2	3	4	5	6				
841080	641112							Inventariseren fauna, soortspecifiek. Betreft: het vaststellen en registreren van vaste rust- en verblijfplaatsen van beschermde dieren conform lid 03 van artikel 64.03.01 van de Standaard 2010. (@@ conform Standaard één keer totaal vermelde oppervlakte) <i>Situering in het werk (met vermelding van tek.nrs.) en bijzonderheden volgens handleiding vermelden.</i> <i>Aantal bomen, objecten en/of oppervlakte vermelden.</i> <i>Eventueel eisen uit de Standaard RAW Bepalingen nader specificeren. Volgens eisen uit de Standaard RAW Bepalingen worden alleen families uit Bijlage IV en Bijlage 1 AMvB, volgens de Habitatrichtlijn en zeldzame en schaarse broedvogels volgens de Vogelrichtlijn geïnventariseerd.</i> Aanwezige families: <i>Aanwezige families vermelden of verwijzen naar verkennende inventarisatie.</i>	keer	1,00	N
841090	619999							Toepassen beschermingsmaatregelen t.b.v. FFW Betreft: het aanbrengen, instandhouden en verwijderen van beschermingsmaatregelen t.b.v. Flora- en faunawet. Conform het opgestelde PvA FFW uitvoeringsfase.	EUR		N

CONCEPT

BESTEKS OST- NUMMER	CATALOGUSNUMMER HOOFD- CODE	DEFICODE						OMSCHRIJVING	EEN- HEID	HOEVEELHEID RESULTAATS VERPLICHTING	HOEVEELHEID TER INLICHTING
		1	2	3	4	5	6				
9								STAARTPOSTEN			
91								EENMALIGE KOSTEN			

CONCEPT

3. BEPALINGEN

CONCEPT

HFD PAR ART LID

J1	ALGEMENE EN ADMINISTRatieve BEPALINGEN	*
01 01	ALGEMENE BEPALINGEN	*
01 01 07	OVERIGE ALGEMENE BEPALINGEN	*
08	In aanvulling op het bepaalde in lid 07 van artikel 01.01.07 van de Standaard 2010 is het aanbrengen van alle eenvoudige beschermingsmaatregelen, zoals bijvoorbeeld ook het aanbrengen van piketten, voor rekening van de aannemer.	*
01 22	TE BESCHERMEN PLANT- EN DIERSOORTEN	*
01 22 03	PVA VOOR HET OMGAAN MET TE BESCHERMEN PLANT- EN DIERSOORTEN	*
01	Een plan van aanpak als bedoeld in artikel 01.22.03 lid 01 van de Standaard 2010 wordt verlangd. <i>DIT ARTIKEL ALLEEN OPNEMEN INDIEN HET WERK EN DE AARD VAN DE WERKZAAMHEDEN DIT VERLANGD.</i>	
02	In aanvulling op lid 01 behoort het actualiseren van het goedgekeurde plan van aanpak, indien in de uitvoering blijkt dat deze niet toereikend is, eveneens tot de werkzaamheden.	*
01 22 04	INVENTARISATIE EN REGISTRATIE	*
01	Inventarisatiegegevens moeten worden geregistreerd op het bij het bestek gevoegde model waarnemingenformulier.@@ INDIEN OPDRACHTGEVER BESCHIKBAAR HEEFT	*

CONCEPT

4.1.3 Wezenlijke invloed

Indien uit de toets blijkt dat er sprake is van een wezenlijk negatieve invloed op de soort dan wordt er gehandeld conform stap 4a. Indien de invloed niet wezenlijk is, conform stap 4b.

4a. Handelen bij wezenlijk negatieve invloed

Als er sprake is van een PVRV en de soort heeft op basis van een ruimtelijke ontwikkeling geen **herstelmogelijkheden**, dan is er wezenlijke negatieve invloed op de gunstige staat van instandhouding van de soort. De omvang van het effect is direct lokaal, regionaal, landelijk en mogelijk zelfs Europees. In dergelijke situaties geldt één van onderstaande keuzen:

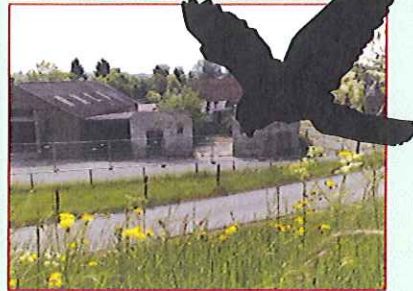
- Kiezen van een andere projectlocatie: geen effect op de soort.
- Realiseren van een geschikte vervangende verblijfplaats voor de soort, voorafgaand aan de projectrealisatie. Dit eventueel in combinatie met het verplaatsen van de betreffende soort. Deze vervangende verblijfplaats dient aantoonbaar te functioneren voordat de realisatie van het project kan starten. Resultaat: geen effect op de soort.

Voor het opheffen van de bestaande PVRV's geldt de volgende procedure op basis van de juridische of beleidsmatige beschermingsstatus per soort:

- Voor de **tabel 3 soorten** moet de minister van LNV goedkeuring verlenen op basis van een ontheffingaanvraag. De aanvraag bestaat uit de uitgewerkte stappen van deze gedragscode (aantonen zorgvuldig handelen en mitigatie). Er dient aantoonbaar conform verleende ontheffing te worden gehandeld.
- Voor **jaarrond beschermde vogelnesten** (lijst LNV, zie bijlage 5) moet de minister van LNV goedkeuring verlenen op basis van een ontheffingaanvraag. De aanvraag bestaat uit de uitgewerkte stappen van deze gedragscode (aantonen zorgvuldig handelen en mitigatie). Er dient aantoonbaar conform verleende ontheffing te worden gehandeld.
- Voor **zeldzame en schaarse vogels** (m.u.v. jaarrond beschermde vogelnesten), geldt de werkwijze zoals beschreven in deze gedragscode. Het mitigeren/opheffen van bestaande PVRV's dient gemeld te worden bij LNV voorafgaand aan de projectrealisatie (Dienst Regelingen informeren). Er dient aantoonbaar conform deze gedragscode te worden gehandeld.
- Voor **algemene vogels** (m.u.v. jaarrond beschermde vogelnesten) geldt deze gedragscode zonder aanvullende eisen. Er dient aantoonbaar conform deze gedragscode te worden gehandeld.
- Voor de **tabel 1 en 2 soorten** geldt deze gedragscode zonder aanvullende eisen. Er dient aantoonbaar conform deze gedragscode te worden gehandeld.

VOORBEELD 2**Ruimtelijke ontwikkeling met wezenlijke invloed op een soort**

In het kader van de nationale veiligheid dient bij een buitenbocht van een grote rivier een dijkverbreding gerealiseerd te worden. Op de projectlocatie staat een te slopen boerderij. De boerderij vormt een PVRV van een paartje torenvalken. Het is een voortplantingslocatie, slaappleaats en schuilplaats.

De realisatie van de dijkverbreding resulteert in overtreding van artikel 11 van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet. Een effectanalyse is noodzakelijk. De torenvalk is op landelijk niveau een schaarse broedvogel (broedvogelatlas SOVON). Dit geldt ook op regionaal niveau (gemeentelijk toetsingskader). De lokale staat van in stand houding is stabiel.

De aanleg van de dijk resulteert in een blijvend negatief effect zonder herstelmogelijkheden voor de PVRV van deze soort op de projectlocatie. Er is dan ook sprake van wezenlijke invloed. De projectlocatie kan in dit geval niet verschoven worden, de dijkverbreding moet daar plaats vinden. Mitigatie is dan ook noodzakelijk.

Voorafgaand aan de projectstart dient minimaal één alternatieve verblijfplaats ingericht te worden. Dit is mogelijk in een nabijgelegen schuur. Deze actie wordt voorbereid en uitgevoerd door een deskundige op het gebied van torenvalk.

Na realisatie van deze alternatieve verblijfplaats en voorafgaand aan de projectrealisatie dient het opheffen van de bestaande nestlocatie gemeld te worden aan LNV. Ook dit opheffen zal op basis van deze gedragscode door een deskundige begeleid/uitgevoerd worden. Op deze wijze is de regionale instandhouding van de torenvalk gewaarborgd.

4b. Handelen bij geen wezenlijke invloed

Als er sprake is van herstelmogelijkheden van beschermde soorten tijdens en na realisatie van de ruimtelijke ontwikkeling, is er lokaal en regionaal geen wezenlijke negatieve invloed op de gunstige staat van instandhouding van de soort. Voorafgaand aan de activiteit dienen effect beperkende en/of mitigerende maatregelen te worden getroffen om het herstel zo snel mogelijk te laten plaatsvinden.

Het uitgangspunt bij mitigeren en zorgvuldig handelen is dat de herstelperiode van de soort lokaal en/of regionaal aantoonbaar zo snel als mogelijk kan plaatsvinden. De uitwerking van deze handelingen moet gebeuren door een deskundige op het gebied van praktische populatie dynamica van de betreffende soort(-en). Resultaat: geen effect op de soort.

Voor het opheffen van bestaande PVRV's geldt de volgende procedure op basis van de juridische of beleidsmatige beschermingsstatus per soort:

- Voor de **tabel 3** soorten moet de minister van LNV goedkeuring verlenen op basis van een ontheffingaanvraag. De aanvraag bestaat uit de uitgewerkte stappen van deze gedragscode (aantonen zorgvuldig handelen en mitigatie). Er dient aantoonbaar conform verleende ontheffing te worden gehandeld.
- Voor **jaarrond beschermde vogelnesten** (lijst LNV, zie bijlage 5) moet de minister van LNV goedkeuring verlenen op basis van een ontheffingaanvraag. De aanvraag bestaat uit de uitgewerkte stappen van deze gedragscode (aantonen zorgvuldig handelen en mitigatie). Er dient aantoonbaar conform verleende ontheffing te worden gehandeld.
- Voor **zeldzame en schaarse vogels** (m.u.v. jaarrond beschermde vogelnesten), geldt de werkwijze zoals beschreven in deze gedragscode. Het mitigeren/opheffen van bestaande PVRV's dient te worden gemeld bij LNV voorafgaand aan de projectrealisatie (Dienst Regelingen informeren). Er dient aantoonbaar conform deze gedragscode te worden gehandeld.
- Voor **algemene vogels** (m.u.v. jaarrond beschermde vogelnesten) geldt deze gedragscode zonder aanvullende eisen. Er dient aantoonbaar conform deze gedragscode te worden gehandeld.
- Voor de **tabel 1 en 2** soorten geldt deze gedragscode zonder aanvullende eisen. Er dient aantoonbaar conform deze gedragscode te worden gehandeld.

VOORBEELD 3

Ruimtelijke ontwikkeling zonder wezenlijke invloed op de soort

Op een projectlocatie, waar een wegverbreding gepland is, ligt een slooteinde dat dient te verdwijnen. De sloot vormt een onderdeel van een slootstelsel waar een populatie kleine modderkruipers leeft (paaiplaats, schuilplaats en foerageerlocatie).

Aanleg van de weg resulteert in overtreding artikel 9, 10 en 11 van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet. Een effectanalyse is noodzakelijk. De kleine modderkruiper is een tabel 2 soort en vrij algemeen in de gemeente (bekend op basis van inzet ecologische deskundigheid en toetsingskader). Voor de staat van instandhouding geldt een positieve trend vanwege de toenemende waterkwaliteit van het slootstelsel.

Aanleg van de weg resulteert in het verdwijnen van de soort op de projectlocatie. De regionale staat van instandhouding blijft echter gewaarborgd: voldoende goed functionerende PVRV's. Er is dan ook geen wezenlijke invloed. De aanwezigheid van de soort vereist aantoonbaar zorgvuldig handelen tijdens de uitvoering van het project. Dit op basis van de juridische beschermde status van de soort uitgewerkt.

4.2 Planuitwerkingsfase: beperken schade flora en fauna

De resultaten van de initiatieffase dienen aantoonbaar geborgd te zijn in de verdere planuitwerking. De aandachtspunten uit de onderstaande checklist vormen hiervoor de basis.

CHECKLIST Borging planuitwerking

1. Realiseren van vervangende verblijfplaatsen en/of mitigerende maatregelen voorafgaand aan de projectrealisatie en buiten de soortspecifieke kwetsbare periode (zie Natuurkalender LNV).
2. Uitwerken ontheffingsaanvraag artikel 75 Flora- en faunawet voor op te heffen PVRV's van tabel 3 soorten en jaarrond beschermde vogelnesten.
3. Uitwerken vergunningsaanvraag Natuurbeschermingswet (apart traject).
4. Tijdig indienen aanvragen (zie punt 2 en 3) bij bevoegd gezag. Minimaal 4 maanden voor de aanbesteding indienen.
5. Uitwerken van een informatieset (met kaartbeeld) over de te verrichten natuurtechnische maatregelen in het project:
 - a. Op te heffen PVRV op de projectlocatie.
 - b. Te behouden PVRV op de projectlocatie.
 - c. Overige soortinformatie waarvoor zorgvuldig handelen vereist is.
6. Opnemen van de gedragscode en/of ontheffing/vergunning in aan te besteden contract.
7. Eventueel opstellen van een aanzet (structuur en voorbeelden) voor het plan van aanpak (ontwerpfase van het document).

4.3 Deskundigheid

Toepassen van deze gedragscode - het aantoonbaar zorgvuldig invulling geven aan de kaders van de Flora- en faunawet - vereist dat betrokken medewerkers kennis hebben van flora en fauna, de beschermingsgraad volgens de wet en de effecten van werkzaamheden op flora en fauna en vice versa. Deze specifieke deskundigheid is ook nodig tijdens de initiatieffase en de planuitwerking. Concreet betreft het de borging van kennis in het projectteam op basis van de volgende kwalificaties.

Projectleider/Adviseur (minimaal 1 per project)

- Kennis van Flora- en faunawet en de kaders voor ruimtelijke ontwikkelingen.
- Kennis van gedragscodes en ontheffingen.
- Bepalingen van de Flora- en faunawet kunnen vertalen naar een plan/ontwerp en contractspecificaties (programma van eisen).
- Werk van een ecoloog op hoofdlijnen kunnen beoordelen (inventarisaties, effect analyses, voorstellen voor mitigeren en/of compenseren).
- Kennis van beschermde flora en fauna en hun levenswijze.
- Inzicht in de seizoensverschillen met betrekking tot het voorkomen van flora en fauna.
- Inzicht in de relatie tussen terreinsamenstelling en mogelijke vaste rust- en verblijfplaatsen van soorten.
- Kennis van werktechnieken.
- Risicoanalyses kunnen maken.
- Risicomanagement kunnen uitwerken.

Deze deskundigheid dient aantoonbaar te zijn middels een door de Vereniging Stadswerk Nederland afgegeven certificaat door een erkend opleidingsinstituut.

5.2.3 Communicatie en evaluatie

Tijdens en na afloop van het werk dienen er evaluatiemomenten te zijn. Het is raadzaam om al vroeg in de looptijd van een project een tussentijdse evaluatie in te lassen en dit op te nemen in het plan van aanpak. Dit voorkomt discussies achteraf. Deze tussentijdse evaluatie kan op initiatief van de opdrachtnemer worden ingelast (uitnodigen opdrachtgever en directie). Daarnaast dient de opdracht te worden afgesloten met een evaluatie ter verbetering van werkprocessen.

Aandachtspunten tussentijdse evaluatie

- Worden de soortspecifieke maatregelen conform contract/plan van aanpak uitgevoerd?
- Functioneren de beschermende maatregelen (beveiliging) naar behoren?
- Wordt aantoonbaar invulling gegeven aan zorgvuldig handelen?
- Welke wijzigingen worden doorgevoerd in het werk? Afspraken hierover vastleggen.

Aandachtspunten eindevaluatie

- Zijn er verbeterpunten voor het plan van aanpak?
- Zijn er verbeterpunten voor de gedragscode? (Deze melden bij de vraagbaak gemeentelijke gedragscodes bij Stadswerk)
- Is er aantoonbaar voldoende en juiste deskundigheid ingezet?
- Hoe is de informatie-uitwisseling verlopen; wat zijn verbeterpunten?

Tussentijdse meldingen

Tussen de opdrachtnemer en de opdrachtgever dient een regelmatige uitwisseling van informatie plaats te vinden. Specifiek voor flora en fauna gelden de volgende aandachtspunten:

- Indien de opdrachtnemer nog onbekende vaste rust- en verblijfplaatsen ontdekt wordt dit direct teruggekoppeld met de opdrachtgever.
- Indien er onbedoeld schade is toegebracht aan (bekende) vaste rust- en verblijfplaatsen wordt dit direct teruggekoppeld met de opdrachtgever.

De analyse en de te nemen handelingen dienen te worden bepaald door een deskundige persoon (criteria LNV).

In geval van negatieve effecten voor tabel 3 soorten, zeldzame en schaarse broedvogels en jaarrond beschermde vogelnesten dient het plan voor de handelingen voorafgaand aan de maatregelen met Dienst Regelingen van LNV te worden afgestemd.

In geval van een acuut gevaar (noodsituatie) wordt een rapportage gemaakt van de uitgevoerde handelingen en de schade aan de betreffende vaste rust- en verblijfplaats. De rapportage wordt voorzien van foto's ter beschikking gesteld aan Dienst Regelingen van LNV.

5.3 Deskundigheid betrokken medewerkers

Toepassen van deze gedragscode - het uitwerken van een plan van aanpak en het toepassen van het plan van aanpak - vereist dat betrokken medewerkers kennis hebben van flora en fauna, de beschermingsgraad volgens de wet en effecten van werkzaamheden op flora en fauna en vice versa. Deze specifieke deskundigheid is vereist in de contractfase (aanbesteding) en tijdens de uitvoering (deskundige begeleiding van het werk). Onderstaand de uitwerking van de deskundigheid op hoofdlijnen in kwalificaties gekoppeld aan de werkprocessen.

Projectleider/werkvoorbereider (minimaal 1 per project)

- Kennis van werktechnieken.
- Kennis van Flora- en faunawet en kaders ruimtelijke ontwikkelingen.
- Kennis van de gedragscode en ontheffingen.
- Kennis van beschermde flora en fauna en hun levenswijze.
- Inzicht in seizoensverschillen m.b.t. het voorkomen van flora en fauna.
- Inzicht in de relatie tussen terreinsamenstelling en mogelijke vaste rust- en verblijfplaatsen van soorten.
- Werk van een ecooloog op hoofdlijnen kunnen beoordelen (inventarisaties en effectanalyses).
- De bepalingen van de Flora- en faunawet en deze gedragscode kunnen vertalen naar een plan van aanpak.
- Risicoanalyses kunnen maken.
- Risicomanagement kunnen uitwerken.

Opzichter/uitvoerder (minimaal 1 per project)

- Herkennen van vaste rust- en verblijfplaatsen van beschermde flora en fauna.
- Aangeleverde informatie over flora en fauna kunnen interpreteren (o.a. controle checklist).
- Uitvoering risicomanagement:
 - Organiseren bescherming vaste rust- en verblijfplaatsen.
 - Instrueren zorgvuldig handelen: aansturen uitvoerend personeel.
- Registratie en terugkoppeling relevante gegevens.

Uitvoerend personeel (minimaal 1 per projectlocatie)

- Invulling geven aan zorgvuldig handelen.
- Signaleren nog onbekende vaste rust- en verblijfplaatsen.
- Terugkoppeling met opzichter/uitvoerder.

Deze deskundigheid dient aantoonbaar te zijn met een door de Vereniging Stadswerk Nederland afgegeven certificaat op basis van een opleiding en examinering door een erkend opleidingsinstituut.

Inhuur externe deskundigheid

Indien niet voor certificering van het personeel wordt gekozen of indien deskundigheid conform de gestelde criteria niet voor handen is, gelden de deskundigheidscriteria zoals geformuleerd door het ministerie van LNV: "Onder een ter zake kundige" wordt verstaan een persoon die:

- Op HBO, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie
en/of
- Als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau dat is aangesloten bij het netwerk Groene Bureaus
en/of
- Zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied)
en/of
- Zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.

BIJLAGE 6 NATUURWIJZER OMGEVINGSVERGUNNING

In deze bijlage is de Natuurwijzer Omgevingsvergunning van Dienst Regelingen opgenomen. Hierin wordt uitgelegd wanneer een particulier het formulier 'handelingen met gevolgen voor beschermde planten en dieren' in moet vullen.

Natuurwijzer omgevingsvergunning

Wanneer vult een particulier het onderdeel
'handelingen met gevolgen voor beschermde
planten en dieren' in?

Meer informatie
Kijk op www.mininv.nl/loket voor uitleg
over beschermde soorten, deskundigen en
zorgplicht. Daar vindt u ook de meest
actuele versie van deze natuurwijzer.

Uitgave van
Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit | Dienst Regelingen
Versie 1, maart 2010

Waarom deze wijzer?

De 'Natuurwijzer omgevingsvergunning' helpt gemeenten om particulieren te adviseren wanneer het onderdeel 'handelingen met gevolgen voor beschermde planten en dieren' moet worden ingevuld. Als een particulier een activiteit uitvoert waarvoor een omgevingsvergunning nodig is, kan die activiteit negatieve invloed hebben op beschermde dieren en planten. Maar de kans op nadelige gevolgen verschilt per activiteit. Doorloopt de natuurwijzer en kijk of de kans op schadelijke effecten klein of groot is.

Is de kans klein?

Is volgens deze wijzer de kans op nadelige effecten voor beschermde soorten klein of staat de activiteit er niet tussen? Dan mag de particulier ervan uitgaan dat de activiteit geen invloed heeft op beschermde dieren of planten. Invullen van het onderdeel 'handelingen met gevolgen voor beschermde planten en dieren' is dan niet nodig.

Is de kans groot?

Blijkt uit deze wijzer dat de kans groot is dat de activiteit nadelig is voor een beschermde soort? Dan moet de particulier een deskundige inschakelen. Blijkt vervolgens dat er inderdaad een beschermde soort wordt verstoord? Dan moet de particulier in zijn aanvraag voor een omgevingsvergunning ook het onderdeel 'handelingen met gevolgen voor beschermde planten en dieren' invullen.

Wat doet een deskundige?

De particulier schakelt een deskundige in om te bepalen of er beschermde dieren en planten voorkomen op of nabij de locatie. De deskundige onderzoekt of de werkzaamheden negatieve effecten hebben op beschermde soorten. Verder kan de deskundige de particulier adviseren over eventuele vervolgstappen.

Wat als er schadelijke effecten zijn?

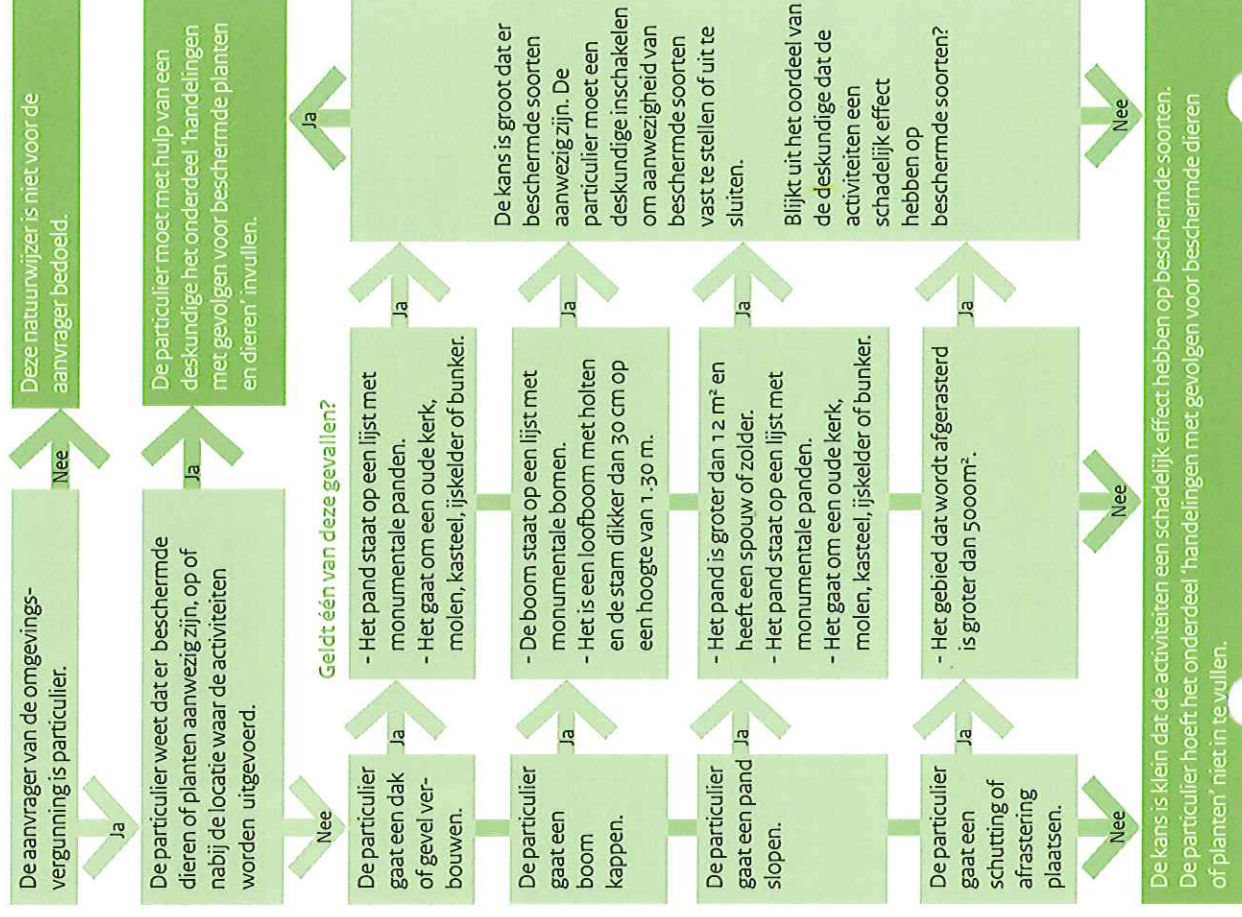
Blijkt uit het oordeel van de deskundige dat de werkzaamheden negatieve invloed hebben op beschermde dieren of planten? Denk aan het vernielen van een verblijfplaats of verstoring van vogels tijdens het broedseizoen. Dan is vervolgonderzoek door een deskundige noodzakelijk. Met de resultaten van dit onderzoek vult de particulier in het aanvraagformulier het onderdeel 'handelingen met gevolgen voor beschermde planten en dieren' in.

Rol van de gemeente

Heeft de particulier een aanvraag met het onderdeel 'handelingen met gevolgen voor beschermde planten en dieren' ingediend? Dan vraagt de gemeente een Verklaring van geen bedenkingen (Vvgb) aan bij Dienst Regelingen van het ministerie van LNV. In de Vvgb staat of de activiteit mag worden uitgevoerd en onder welke voorwaarden.

Zorgplicht

Weet de particulier dat een beschermde soort risico loopt? Dan moet de particulier een deskundige inschakelen. Ook als de activiteiten van de particulier niet in deze natuurwijzer staan.

BIJLAGE 7 BELANGRIJKE PAGINA'S GEDRAGSCODE RO

In deze bijlage zijn een aantal pagina's uit de gedragscode ruimtelijke ontwikkeling en inrichting opgenomen, waarnaar verwezen wordt in deze leidraad.

4.1.3 Wezenlijke invloed

Indien uit de toets blijkt dat er sprake is van een wezenlijk negatieve invloed op de soort dan wordt er gehandeld conform stap 4a. Indien de invloed niet wezenlijk is, conform stap 4b.

4a. Handelen bij wezenlijk negatieve invloed

Als er sprake is van een PVRV en de soort heeft op basis van een ruimtelijke ontwikkeling geen **herstelmogelijkheden**, dan is er wezenlijke negatieve invloed op de gunstige staat van instandhouding van de soort. De omvang van het effect is direct lokaal, regionaal, landelijk en mogelijk zelfs Europees. In dergelijke situaties geldt één van onderstaande keuzen:

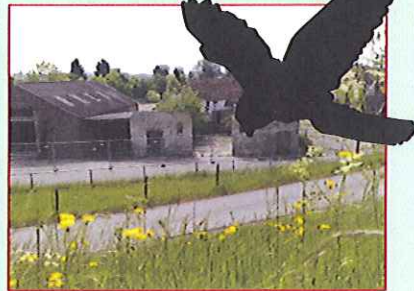
- Kiezen van een andere projectlocatie: geen effect op de soort.
- Realiseren van een geschikte vervangende verblijfplaats voor de soort, voorafgaand aan de projectrealisatie. Dit eventueel in combinatie met het verplaatsen van de betreffende soort. Deze vervangende verblijfplaats dient aantoonbaar te functioneren voordat de realisatie van het project kan starten. Resultaat: geen effect op de soort.

Voor het opheffen van de bestaande PVRV's geldt de volgende procedure op basis van de juridische of beleidsmatige beschermingsstatus per soort:

- Voor de **tabel 3 soorten** moet de minister van LNV goedkeuring verlenen op basis van een ontheffingaanvraag. De aanvraag bestaat uit de uitgewerkte stappen van deze gedragscode (aantonen zorgvuldig handelen en mitigatie). Er dient aantoonbaar conform verleende ontheffing te worden gehandeld.
- Voor **jaarrond beschermde vogelnesten** (lijst LNV, zie bijlage 5) moet de minister van LNV goedkeuring verlenen op basis van een ontheffingaanvraag. De aanvraag bestaat uit de uitgewerkte stappen van deze gedragscode (aantonen zorgvuldig handelen en mitigatie). Er dient aantoonbaar conform verleende ontheffing te worden gehandeld.
- Voor **zeldzame en schaarse vogels** (m.u.v. jaarrond beschermde vogelnesten), geldt de werkwijze zoals beschreven in deze gedragscode. Het mitigeren/opheffen van bestaande PVRV's dient gemeld te worden bij LNV voorafgaand aan de projectrealisatie (Dienst Regelingen informeren). Er dient aantoonbaar conform deze gedragscode te worden gehandeld.
- Voor **algemene vogels** (m.u.v. jaarrond beschermde vogelnesten) geldt deze gedragscode zonder aanvullende eisen. Er dient aantoonbaar conform deze gedragscode te worden gehandeld.
- Voor de **tabel 1 en 2 soorten** geldt deze gedragscode zonder aanvullende eisen. Er dient aantoonbaar conform deze gedragscode te worden gehandeld.

VOORBEELD 2**Ruimtelijke ontwikkeling met wezenlijke invloed op een soort**

In het kader van de nationale veiligheid dient bij een buitenbocht van een grote rivier een dijkverbreding gerealiseerd te worden. Op de projectlocatie staat een te slopen boerderij. De boerderij vormt een PVRV van een paartje torenvalken. Het is een voortplantingslocatie, slaapplek en schuilplaats.

De realisatie van de dijkverbreding resulteert in overtreding van artikel 11 van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet. Een effectanalyse is noodzakelijk. De torenvalk is op landelijk niveau een schaarse broedvogel (broedvogelatlas SOVON). Dit geldt ook op regionaal niveau (gemeentelijk toetsingskader). De lokale staat van in stand houding is stabiel.

De aanleg van de dijk resulteert in een blijvend negatief effect zonder herstelmogelijkheden voor de PVRV van deze soort op de projectlocatie. Er is dan ook sprake van wezenlijke invloed. De projectlocatie kan in dit geval niet verschoven worden, de dijkverbreding moet daar plaats vinden. Mitigatie is dan ook noodzakelijk.

Voorafgaand aan de projectstart dient minimaal één alternatieve verblijfplaats ingericht te worden. Dit is mogelijk in een nabijgelegen schuur. Deze actie wordt voorbereid en uitgevoerd door een deskundige op het gebied van torenvalk.

Na realisatie van deze alternatieve verblijfplaats en voorafgaand aan de projectrealisatie dient het opheffen van de bestaande nestlocatie gemeld te worden aan LNV. Ook dit opheffen zal op basis van deze gedragscode door een deskundige begeleid/uitgevoerd worden. Op deze wijze is de regionale instandhouding van de torenvalk gewaarborgd.

4b. Handelen bij geen wezenlijke invloed

Als er sprake is van herstelmogelijkheden van beschermde soorten tijdens en na realisatie van de ruimtelijke ontwikkeling, is er lokaal en regionaal geen wezenlijke negatieve invloed op de gunstige staat van instandhouding van de soort. Voorafgaand aan de activiteit dienen effect beperkende en/of mitigerende maatregelen te worden getroffen om het herstel zo snel mogelijk te laten plaatsvinden.

Het uitgangspunt bij mitigeren en zorgvuldig handelen is dat de herstelperiode van de soort lokaal en/of regionaal aantoonbaar zo snel als mogelijk kan plaatsvinden. De uitwerking van deze handelingen moet gebeuren door een deskundige op het gebied van praktische populatie dynamica van de betreffende soort(-en). Resultaat: geen effect op de soort.

Voor het opheffen van bestaande PVRV's geldt de volgende procedure op basis van de juridische of beleidsmatige beschermingsstatus per soort:

- Voor de **tabel 3 soorten** moet de minister van LNV goedkeuring verlenen op basis van een ontheffingaanvraag. De aanvraag bestaat uit de uitgewerkte stappen van deze gedragscode (aantonen zorgvuldig handelen en mitigatie). Er dient aantoonbaar conform verleende ontheffing te worden gehandeld.
- Voor **jaarrond beschermde vogelnesten** (lijst LNV, zie bijlage 5) moet de minister van LNV goedkeuring verlenen op basis van een ontheffingaanvraag. De aanvraag bestaat uit de uitgewerkte stappen van deze gedragscode (aantonen zorgvuldig handelen en mitigatie). Er dient aantoonbaar conform verleende ontheffing te worden gehandeld.
- Voor **zeldzame en schaarse vogels** (m.u.v. jaarrond beschermde vogelnesten), geldt de werkwijze zoals beschreven in deze gedragscode. Het mitigeren/opheffen van bestaande PVRV's dient te worden gemeld bij LNV voorafgaand aan de projectrealisatie (Dienst Regelingen informeren). Er dient aantoonbaar conform deze gedragscode te worden gehandeld.
- Voor **algemene vogels** (m.u.v. jaarrond beschermde vogelnesten) geldt deze gedragscode zonder aanvullende eisen. Er dient aantoonbaar conform deze gedragscode te worden gehandeld.
- Voor de **tabel 1 en 2 soorten** geldt deze gedragscode zonder aanvullende eisen. Er dient aantoonbaar conform deze gedragscode te worden gehandeld.

VOORBEELD 3

Ruimtelijke ontwikkeling zonder wezenlijke invloed op de soort

Op een projectlocatie, waar een wegverbreding gepland is, ligt een slooteinde dat dient te verdwijnen. De sloot vormt een onderdeel van een slootstelsel waar een populatie kleine modderkruipers leeft (paaiplaats, schuilplaats en foerageerlocatie).

Aanleg van de weg resulteert in overtreding artikel 9, 10 en 11 van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet. Een effectanalyse is noodzakelijk. De kleine modderkruiper is een tabel 2 soort en vrij algemeen in de gemeente (bekend op basis van inzet ecologische deskundigheid en toetsingskader). Voor de staat van instandhouding geldt een positieve trend vanwege de toenemende waterkwaliteit van het slootstelsel.

Aanleg van de weg resulteert in het verdwijnen van de soort op de projectlocatie. De regionale staat van in stand houding blijft echter gewaarborgd: voldoende goed functionerende PVRV's. Er is dan ook geen wezenlijke invloed. De aanwezigheid van de soort vereist aantoonbaar zorgvuldig handelen tijdens de uitvoering van het project. Dit op basis van de juridische beschermde status van de soort uitgewerkt.

4.2 Planuitwerkingsfase: beperken schade flora en fauna

De resultaten van de initiatieffase dienen aantoonbaar geborgd te zijn in de verdere planuitwerking. De aandachtspunten uit de onderstaande checklist vormen hiervoor de basis.

CHECKLIST Borging planuitwerking

1. Realiseren van vervangende verblijfplaatsen en/of mitigerende maatregelen voorafgaand aan de projectrealisatie en buiten de soortspecifieke kwetsbare periode (zie Natuurkalender LNV).
2. Uitwerken ontheffingsaanvraag artikel 75 Flora- en faunawet voor op te heffen PVRV's van tabel 3 soorten en jaarrond beschermde vogelnesten.
3. Uitwerken vergunningsaanvraag Natuurbeschermingswet (apart traject).
4. Tijdig indienen aanvragen (zie punt 2 en 3) bij bevoegd gezag. Minimaal 4 maanden voor de aanbesteding indienen.
5. Uitwerken van een informatieset (met kaartbeeld) over de te verrichten natuurtechnische maatregelen in het project:
 - a. Op te heffen PVRV op de projectlocatie.
 - b. Te behouden PVRV op de projectlocatie.
 - c. Overige soortinformatie waarvoor zorgvuldig handelen vereist is.
6. Opnemen van de gedragscode en/of ontheffing/vergunning in aan te besteden contract.
7. Eventueel opstellen van een aanzet (structuur en voorbeelden) voor het plan van aanpak (ontwerpfase van het document).

4.3 Deskundigheid

Toepassen van deze gedragscode - het aantoonbaar zorgvuldig invulling geven aan de kaders van de Flora- en faunawet - vereist dat betrokken medewerkers kennis hebben van flora en fauna, de beschermingsgraad volgens de wet en de effecten van werkzaamheden op flora en fauna en vice versa. Deze specifieke deskundigheid is ook nodig tijdens de initiatieffase en de planuitwerking. Concreet betreft het de borging van kennis in het projectteam op basis van de volgende kwalificaties.

Projectleider/Adviseur (minimaal 1 per project)

- Kennis van Flora- en faunawet en de kaders voor ruimtelijke ontwikkelingen.
- Kennis van gedragscodes en ontheffingen.
- Bepalingen van de Flora- en faunawet kunnen vertalen naar een plan/ontwerp en contractspecificaties (programma van eisen).
- Werk van een ecooloog op hoofdlijnen kunnen beoordelen (inventarisaties, effect analyses, voorstellen voor mitigeren en/of compenseren).
- Kennis van beschermde flora en fauna en hun levenswijze.
- Inzicht in de seizoensverschillen met betrekking tot het voorkomen van flora en fauna.
- Inzicht in de relatie tussen terreinsamenstelling en mogelijke vaste rust- en verblijfplaatsen van soorten.
- Kennis van werktechnieken.
- Risicoanalyses kunnen maken.
- Risicomanagement kunnen uitwerken.

Deze deskundigheid dient aantoonbaar te zijn middels een door de Vereniging Stadswerk Nederland afgegeven certificaat door een erkend opleidingsinstituut.

5.2.3 Communicatie en evaluatie

Tijdens en na afloop van het werk dienen er evaluatiemomenten te zijn. Het is raadzaam om al vroeg in de looptijd van een project een tussentijdse evaluatie in te lassen en dit op te nemen in het plan van aanpak. Dit voorkomt discussies achteraf. Deze tussentijdse evaluatie kan op initiatief van de opdrachtnemer worden ingelast (uitnodigen opdrachtgever en directie). Daarnaast dient de opdracht te worden afgesloten met een evaluatie ter verbetering van werkprocessen.

Aandachtspunten tussentijdse evaluatie

- Worden de soortspecifieke maatregelen conform contract/plan van aanpak uitgevoerd?
- Functioneren de beschermende maatregelen (beveiliging) naar behoren?
- Wordt aantoonbaar invulling gegeven aan zorgvuldig handelen?
- Welke wijzigingen worden doorgevoerd in het werk? Afspraken hierover vastleggen.

Aandachtspunten eindevaluatie

- Zijn er verbeterpunten voor het plan van aanpak?
- Zijn er verbeterpunten voor de gedragscode? (Deze melden bij de vraagbaak gemeentelijke gedragscodes bij Stadswerk)
- Is er aantoonbaar voldoende en juiste deskundigheid ingezet?
- Hoe is de informatie-uitwisseling verlopen; wat zijn verbeterpunten?

Tussentijdse meldingen

Tussen de opdrachtnemer en de opdrachtgever dient een regelmatige uitwisseling van informatie plaats te vinden. Specifiek voor flora en fauna gelden de volgende aandachtspunten:

- Indien de opdrachtnemer nog onbekende vaste rust- en verblijfplaatsen ontdekt wordt dit direct teruggekoppeld met de opdrachtgever.
- Indien er onbedoeld schade is toegebracht aan (bekende) vaste rust- en verblijfplaatsen wordt dit direct teruggekoppeld met de opdrachtgever.

De analyse en de te nemen handelingen dienen te worden bepaald door een deskundige persoon (criteria LNV).

In geval van negatieve effecten voor tabel 3 soorten, zeldzame en schaarse broedvogels en jaarrond beschermde vogelnesten dient het plan voor de handelingen voorafgaand aan de maatregelen met Dienst Regelingen van LNV te worden afgestemd.

In geval van een acuut gevaar (noodsituatie) wordt een rapportage gemaakt van de uitgevoerde handelingen en de schade aan de betreffende vaste rust- en verblijfplaats. De rapportage wordt voorzien van foto's ter beschikking gesteld aan Dienst Regelingen van LNV.

5.3 Deskundigheid betrokken medewerkers

Toepassen van deze gedragscode - het uitwerken van een plan van aanpak en het toepassen van het plan van aanpak - vereist dat betrokken medewerkers kennis hebben van flora en fauna, de beschermingsgraad volgens de wet en effecten van werkzaamheden op flora en fauna en vice versa. Deze specifieke deskundigheid is vereist in de contractfase (aanbesteding) en tijdens de uitvoering (deskundige begeleiding van het werk). Onderstaand de uitwerking van de deskundigheid op hoofdlijnen in kwalificaties gekoppeld aan de werkprocessen.

Projectleider/werkvoorbereider (minimaal 1 per project)

- Kennis van werktechnieken.
- Kennis van Flora- en faunawet en kaders ruimtelijke ontwikkelingen.
- Kennis van de gedragscode en ontheffingen.
- Kennis van beschermde flora en fauna en hun levenswijze.
- Inzicht in seizoenverschillen m.b.t. het voorkomen van flora en fauna.
- Inzicht in de relatie tussen terreinsamenstelling en mogelijke vaste rust- en verblijfplaatsen van soorten.
- Werk van een ecooloog op hoofdlijnen kunnen beoordelen (inventarisaties en effectanalyses).
- De bepalingen van de Flora- en faunawet en deze gedragscode kunnen vertalen naar een plan van aanpak.
- Risicoanalyses kunnen maken.
- Risicomanagement kunnen uitwerken.

Opzichter/uitvoerder (minimaal 1 per project)

- Herkennen van vaste rust- en verblijfplaatsen van beschermde flora en fauna.
- Aangeleverde informatie over flora en fauna kunnen interpreteren (o.a. controle checklist).
- Uitvoering risicomanagement:
 - Organiseren bescherming vaste rust- en verblijfplaatsen.
 - Instrueren zorgvuldig handelen: aansturen uitvoerend personeel.
- Registratie en terugkoppeling relevante gegevens.

Uitvoerend personeel (minimaal 1 per projectlocatie)

- Invulling geven aan zorgvuldig handelen.
- Signaleren nog onbekende vaste rust- en verblijfplaatsen.
- Terugkoppeling met opzichter/uitvoerder.

Deze deskundigheid dient aantoonbaar te zijn met een door de Vereniging Stadswerk Nederland afgegeven certificaat op basis van een opleiding en examinering door een erkend opleidingsinstituut.

Inhuur externe deskundigheid

Indien niet voor certificering van het personeel wordt gekozen of indien deskundigheid conform de gestelde criteria niet voor handen is, gelden de deskundigheidscriteria zoals geformuleerd door het ministerie van LNV: "Onder een ter zake kundige" wordt verstaan een persoon die:

- Op HBO, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie
en/of
- Als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau dat is aangesloten bij het netwerk Groene Bureaus
en/of
- Zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied)
en/of
- Zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.

BIJLAGE 8 BELANGRIJKE PAGINA'S GEDRAGSCODE BG

In deze bijlage zijn een aantal pagina's uit de gedragscode beheer groenvoorzieningen opgenomen, waarnaar verwezen wordt in deze leidraad.

8. Opdrachtnemer zorgt voor een gedegen bescherming van de aanwezige vaste rust- en verblijfplaatsen van beschermde soorten.
9. Opdrachtnemer past het plan van aanpak toe tijdens de dagelijks te verrichten onderhoudsmaatregelen.

2.2 Plan van aanpak

Het opstellen van een plan van aanpak vormt een belangrijk onderdeel bij de werkvoorbereiding. Het omvat de risicoanalyse van het uit te voeren bestendig beheer en de daarbij horende werkzaamheden. Met andere woorden, welke aandachtspunten in het kader van de Flora- en faunawet spelen een rol en hoe wordt daarmee omgegaan tijdens de uitvoering van het werk.

Met een plan van aanpak wordt de deskundigheid van de opdrachtnemer op het gebied van bestendig beheer aan de opdrachtgevende gemeente getoond.

Het plan van aanpak bestaat uit de volgende onderdelen:

- De deskundigheid van de in te zetten medewerkers.
- Risico analyse: Welke flora en fauna risico's zijn er in relatie tot het uit te voeren werk?
- Risicomanagement: Hoe wordt lopende de uitvoering van het werk met deze risico's omgegaan?
- Registratie: Invulling aantoonbaarheid.

Hieronder volgt een toelichting per onderdeel.

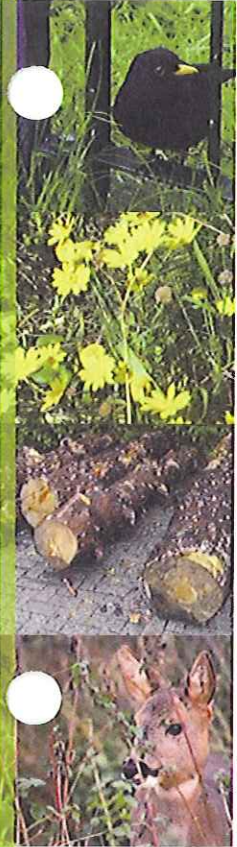
Deskundigheid betrokken medewerkers

Een juiste invulling van de Flora- en faunawet vereist dat medewerkers van een groenbedrijf kennis hebben van inheemse flora en fauna, de beschermingsgraad volgens de wet en de effecten van werkzaamheden op flora en fauna. Onderstaand een beknopte uitwerking van de deskundigheid in kwalificaties gekoppeld aan de werkprocessen.

Bedrijfsleider/Werkvoorbereider

- Aspecten uit de Flora- en faunawet kunnen vertalen naar een plan van aanpak.
- Kennis van onderhoudsmaatregelen en bestendig beheer.
- Kennis van beschermde flora en fauna en hun levenswijze.
- Inzicht in de seizoensverschillen met betrekking tot het voorkomen van flora en fauna.
- Plan van aanpak kunnen opstellen:
 - Risicoanalyses kunnen maken.
 - Risicomanagement kunnen uitwerken.

Opzichter/Uitvoerder

- Herkennen van beschermde flora en fauna en hun vaste rust- en verblijfplaatsen.
- Aangeleverde informatie over flora en fauna kunnen interpreteren (onder andere controle checklist).
- Uitvoeren risicomangement.
- Registreren en terugkoppeling relevante gegevens.

Medewerker (minimaal 1 per ploeg per werklocatie)

- Herkennen van beschermde flora en fauna en hun vaste rust- en verblijfplaatsen.
- Invulling geven aan zorgvuldig handelen, dit betreft onder andere kennis van werktechnieken.
- Relevante informatie over flora en fauna terug kunnen koppelen met uitvoerder.

Deze deskundigheid dient aantoonbaar te zijn middels een certificaat van een erkend opleidingsinstituut (onderdeel van een vakopleiding of als separaat certificaat).

Voorbeeld risicoanalyse

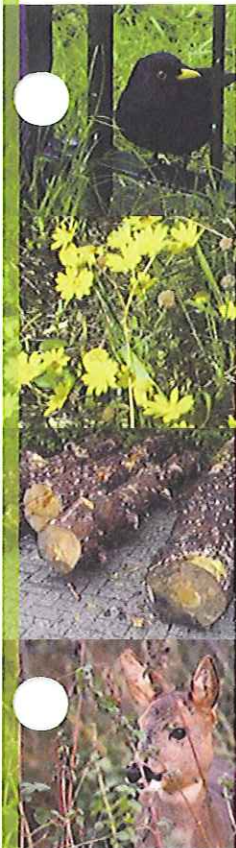
Een boomgroep in een stadspark moet zo snel mogelijk gesnoeid worden. Er staan exemplaren tussen met veel dood hout in de kroon. De gemeente meldt dat er in de boomgroep een grote bonte specht broedt in 1 van de stammen.

Risico-analyse:

- Het snoeien van de boomgroep valt onder bestendig beheer.
- De Flora- en faunawet heeft impact op de uitvoering van de maatregel, de specht is beschermd.
- Kan de snoeiactie deels/geheel plaats vinden? De keuzes zijn:
 1. Zorgvuldig handelen mogelijk?
 2. Uitstel van het project mogelijk en noodzakelijk?*In samenspraak met de gemeente de uitvoering tot na het broedseizoen doorschuiven (opdrachtgever neemt beslissing over het veiligheidsaspect van de beplanting).*

Toepassen kennis: De grote bonte specht is een holenbroeder waarvan het nest door middel van zorgvuldig handelen tijdens de snoeiwerkzaamheden niet verstoord hoeft te worden. In dit voorbeeld gelden de volgende activiteiten:

- Bij aanvang van de werkzaamheden instellen beschermingszone: de boom met de nestholte wordt tijdelijk gemarkeerd (bijvoorbeeld met een signaallint)
- In/nabij de nestboom gelden de volgende aandachtspunten (werkstructuur aan het personeel):
 1. Beperk de fysieke aanwezigheid bij de nestboom, met name nabij de nestholte.
 2. Werk aanvangen bij bomen die het verst weg staan van de nestboom (gewinning door de spechten).
 3. Beperk schokgolven in de boom o.a. veroorzaakt door het afzagen of afvoeren van takdelen nabij/in de boom met de nestholte.
Het inzetten van bijvoorbeeld een hoogwerker met telescoop giek kan hierbij uitkomst bieden.
- Nadat de werkzaamheden gereed zijn: verwijderen van de markering.

- Registratiewijze en overdracht informatie over aanpassingen maatregelen/planning tijdens de uitvoering. Indien tijdens de uitvoering moet worden afgeweken van de in het plan van aanpak beschreven beschermende maatregelen, zorgvuldig handelen en/of de uitvoering van de beschreven onderhoudsmaatregelen moet dit in samenspraak met de gemeente of de daarvoor ingestelde directie worden besloten. Alle afwijkingen dienen te worden geregistreerd en te worden gerapporteerd aan de gemeente volgens een van te voren afgesproken frequentie (b.v. wekelijks).
- Registratiewijze niet uitgevoerde werkzaamheden. Dit geeft inzicht in achterwege gebleven onderhoudsmaatregelen die op een later tijdstip nog moeten plaatsvinden (mogelijk meerwerk).

Evaluatie

Tijdens en na afloop van het werk dienen er evaluatiemomenten te zijn. Het is raadzaam om al vroeg in de looptijd van een onderhoudsplan een tussentijdse evaluatie in te lassen en dit op te nemen in het plan van aanpak. Dit voorkomt discussies achteraf. Deze tussentijdse evaluatie kan op initiatief van de opdrachtnemer worden ingelast. Daarnaast dient de opdracht besloten te worden met een evaluatie ter verbetering van het werkproces.

Aandachtspunten tussentijdse evaluatie:

- Zijn de beschermende maatregelen conform contract/afspraken uitgevoerd?
- Functioneren de beschermende maatregelen (beveiliging) naar behoren?
- Wordt invulling gegeven aan zorgvuldig handelen?

Aandachtspunten eindevaluatie:

- Zijn er verbeterpunten voor het plan van aanpak?
- Zijn er verbeterpunten voor de gedragscode (melden bij de vraagbaak)?
- Is er voldoende deskundigheid binnen de organisatie beschikbaar?
- Hoe is de informatie-uitwisseling met de gemeente verlopen; zijn er verbeterpunten?

BIJLAGE 9

ONDERZOEKSPERIODEN PER SOORTGROEP

Onderstaand zijn per soortgroep de meest geschikte perioden voor ecologisch onderzoek beschreven. Deze perioden zijn indicatief voor de gehele soortgroep, per soort zijn hierin wel verschillen mogelijk.

Vogels

Wanneer werkzaamheden buiten het broedseizoen (15 mei t/m 15 juli) worden uitgevoerd, is het van belang om vogels met jaarrond beschermde vogelnesten en vogels met in gebruik zijnde nesten uit te sluiten. Sommige vogels broeden namelijk vroeger (zoals bosvogels) of later (zoals houtduif) dan de indicatieve periode van het broedseizoen doet vermoeden. In dit geval kan het onderzoek dus buiten het broedseizoen plaatsvinden. Wanneer werkzaamheden in het broedseizoen zullen plaatsvinden, dan dient ook in deze periode geïnventariseerd te worden op in gebruik zijnde nesten.

Planten

Vaatplanten zijn het beste te inventariseren tijdens de bloeiperiode (soortafhankelijk). De periode dat de meeste beschermde vaatplanten tot bloei komen loopt van mei (voorjaarssoorten) tot en met juli.

Reptielen, libellen

De meest geschikt onderzoeksperiode voor reptielen en libellen loopt van mei tot en met augustus. Gunstige weeromstandigheden zijn zonnig, weinig wind en een temperatuur tussen 18 en 28 °C.

Amfibieën

Onderzoek naar voortplantingswateren voor amfibieën vindt bij voorkeur plaats in de periode maart tot en met juni. Daarna betrekken amfibieën hun landhabitat. Overwintering vindt plaats op het land in de periode september tot en met maart. Amfibieën kunnen overdag worden geïnventariseerd met behulp van een schepnet. 's Avonds inventariseren is bij uitstek geschikt voor het vaststellen van de aanwezigheid van sterk vocale soorten (zoals rugstreeppad en groene kikker).

Vissen

Onderzoek naar beschermde vissen kan het gehele jaar door plaatsvinden, behalve wanneer er sprake is van vorst. Voor trekvis is het belangrijk dat onderzoek wordt gedaan in de periode dat de vissen in Nederland zijn. Als richtlijn kan hiervoor april tot augustus worden aangehouden.

Zoogdieren

Onderzoek naar (sporen van) zoogdieren kan het gehele jaar door plaatsvinden.

Platte schijfhoren

De optimale onderzoeksperiode voor de platte schijfhoren loopt van juni tot en met oktober. De stichting Anemoon heeft een protocol opgesteld over de wijze waarop inventarisaties naar platte schijfhoren het beste kunnen worden uitgevoerd. Dit protocol is te raadplegen via de website:

<http://www.anemoon.org/natura-2000/soorten/platte-schijfhoren/inventarisatie-methode>

Vleermuizen

Voor vleermuizen wordt het vleermuisprotocol gehanteerd om op de geschikte momenten te inventariseren. Het vleermuisprotocol is te raadplegen via de website van de Zoogdiervereniging; www.zoogdiervereniging.nl, via de zoekterm vleermuisprotocol.

BIJLAGE 10 MUTATIEFORMULIER

Dit formulier wordt ingevuld na het uitvoeren/ beoordelen van flora- en faunaonderzoeken. Hiermee worden de resultaten van het onderzoek overzichtelijk aangeleverd aan een medewerker die op basis van dit formulier de Natuurwaardenkaart digitaal kan actualiseren.

Gemeente Neerijnen, wijk/locatie:

datum

medewerker

Soorten-groep	soort	tabel ffw	jaar	plaats-aan-duiding (x,y)*	bron	opmerkingen
vleermuizen	gebouwbewonende soorten	3				
	boombewonende soorten	3				
	vlieg/ -migratieroute	3				
zoogdieren	bever	3				
	...					
vogels	havik	2				
	buizerd	2				
	ransuil	2				
	boomvalk	2				
	kerkuil	2				
	steenuil	2				
	ijsvogel	2				
...						
vissen	grote modderkruiper	3				
	bittervoorn	3				
	rivierdonderpad	3				
	marm grondel	2				
	meerval	2				
	paling	2				
	kleine	2				
	witvingrondel	2				
	...					
amfibieën	poelkikker	3				
	kamsalamander	3				
	rugstreepad	3				
	heikikker	3				
	bruine kikker	1				
...						
reptielen	...					
dagvlinders	...					
libellen	rivierrombout	3				
slakken	platte schijfhoren	3				
planten	rietorchis	2				
	lange ereprijs	2				
	waterdrieblad	2				
	tongvaren	2				
	grote kaardenbol	1				
...						

Opmerkingen:

*Indien x en y coördinaat niet in rapport vermeld, verduidelijk locatie m.b.v. een met kaartje

LOGBOEK FLORA- EN FAUNAGEGEVENS

Inhoud

I ACTUELE NATUURWAARDEN	127
Actuele natuurwaarden - gebieden	127
Actuele natuurwaarden - soorten	130
Vleermuizen	130
Grondgebonden zoogdieren	132
Vogels	132
Vissen	134
Amfibieën	135
Libellen	136
Slakken	136
Vaatplanten	136
Overige soorten	136
Aanvullende soortinformatie	137
II TABELLEN BIJ NATUURWAARDENKAART	139
III TE ACTUALISEREN NATUURWAARDEGEGEVENS	145

